บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ในการศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างลักษณะส่วนบุคคล บรรยากาศทางวิชาการกับผลผลิตทางวิชาการของอาจารย์พยาบาล สถานศึกษาพยาบาล เขตกรุงเทพมหานคร ผู้วิจัยได้ศึกษาค้นคว้า แนวคิดทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อเป็นพื้นฐานในการวิจัย ซึ่งมีสาระสำคัญ ดังต่อไปนี้

1. แนวคิดเกี่ยวกับผลผลิตทางวิชาการของอาจารย์พยาบาล
   - 1.1 ความหมายของคำว่า ผลผลิต และมโนทัศน์ที่เกี่ยวข้อง
   - 1.2 ผลผลิตทางวิชาการของอาจารย์พยาบาลและวิธีการวัด
     - 1.2.1 ผลงานทางวิชาการ : ความหมาย
     - 1.2.2 รูปแบบของผลงานทางวิชาการของอาจารย์พยาบาล
     - 1.2.3 การวัดผลผลิตทางวิชาการของอาจารย์พยาบาล
     - 1.2.4 นิยามปฏิบัติการของผลผลิตทางวิชาการของอาจารย์พยาบาล
2. แนวคิดเกี่ยวกับปัจจัยที่สัมพันธ์กับผลผลิตทางวิชาการของอาจารย์พยาบาล
   - 2.1 ลักษณะส่วนบุคคล
   - 2.2 บรรยากาศทางวิชาการ
     - 2.2.1 บรรยากาศทางวิชาการ : ความหมาย
     - 2.2.2 ความสำคัญของบรรยากาศทางวิชาการในสถานศึกษา
     - 2.2.3 การเสริมสร้างบรรยากาศทางวิชาการในสถานศึกษา
     - 2.2.4 องค์ประกอบบรรยากาศทางวิชาการในสถานศึกษา
3. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

1. แนวคิดเกี่ยวกับผลผลิตทางวิชาการของอาจารย์พยาบาล

1.1 ความหมายของคำว่า "ผลผลิต" และมโนทัศน์ที่เกี่ยวข้อง

"ผลผลิต" ในที่นี้ใช้ตรงกับคำว่า "Productivity" ในภาษาอังกฤษ พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2525 ได้ให้ความหมายของผลผลิตว่า ผลผลิต น.ผลที่เกิดขึ้น ผลที่ได้จากการผลิตด้วยอาศัยแรงหรือเครื่องจักร

ธง ลี่พึ่งธรรม (2526) ให้ความหมายของผลผลิตว่า หมายถึง การผลิตหรือจำนวนที่ผลิต

องค์การแรงงานระหว่างประเทศ (ILO, 1969) กล่าวถึง ความหมายของคำว่า "Productivity" ว่า หมายถึง อัตราส่วนระหว่างผลลัพธ์หรือผลงาน (Output) ต่อสิ่งที่ป้อน (Input)

ส่วน Weihrich(1987) ให้ทัศนะเกี่ยวกับ Productivity ว่าหมายถึง อัตราส่วนระหว่างสิ่งที่ป้อนและผลลัพธ์หรือผลงานภายในช่วงระยะเวลาใดเวลาหนึ่ง ซึ่งหากพิจารณาสิ่งที่ป้อนนั้นเป็นช่วงระยะเวลาใดระยะเวลาหนึ่ง ผลผลิตก็จะหมายถึงผลลัพธ์หรือผลงาน (Output) เทียบกับระยะเวลานั้น (Input) ซึ่งอาจเขียนเป็นสมการได้ดังนี้

$$P = \frac{O}{I}$$

P คือ ผลผลิต (Productivity)
O คือ ผลลัพธ์หรือผลงานในช่วงระยะเวลาใดระยะเวลาหนึ่ง(Output)
I คือ สิ่งที่ป้อนหมายถึงช่วงระยะเวลานั้น (Input)

Weihrich ให้ความเห็นว่าผลผลิตเป็นมโนทัศน์เชิงความสัมพันธ์ของระบบ ระบบที่มีประสิทธิภาพคือ ระบบที่สามารถทำให้ได้ผลผลิตตามจำนวนโดยใช้ทรัพยากรน้อยที่สุด โดย Sink (1985) ได้จำแนกผลลัพธ์ (Outcomes) ของระบบที่สำคัญไว้ 7 มิติคือ ประสิทธิผล (effectiveness) ประสิทธิภาพ (efficiency) คุณภาพ (quality) ผลผลิต (productivity) คุณภาพชีวิตการทำงาน (quality of work life) นวัตกรรม

(innovation) และผลกำไร (profitability) ซึ่งแต่ละมิติสามารถวัดและประเมินผลได้ ดังนั้นผลผลิตจึงเป็นผลลัพธ์หนึ่ง (Outcomes) ของระบบซึ่งสามารถวัดและประเมินได้ การวัดผลผลิตนั้น นอกจากจะดูที่ผลสุดท้าย (ผลลัพธ์) อาจวัดได้ทุกขั้นตอนที่จะนำไปสู่ผลลัพธ์สุดท้ายก็ได้ เช่น พฤติกรรมการทำงาน (work behavior) ผลการปฏิบัติงาน (job performance) (Kopelman, 1986 ; Birnbaum, 1983 อ้างถึงใน สมใจ จิตพิทักษ์, 2534) เป็นต้น

จากที่กล่าวมานี้ สรุปได้ว่า ผลผลิตเป็นเพียงมิติหนึ่ง ของผลลัพธ์ของระบบเท่านั้น ที่สามารถวัดและประเมินได้ แต่ยังมีมิติอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องกับผลลัพธ์ของระบบอีกหลายมิติที่อาจนำมาพิจารณาด้วย ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับจุดมุ่งหมายของการพิจารณา

1.2 ผลผลิตทางวิชาการของอาจารย์พยาบาลและวิธีการวัด

คำว่า "ผลผลิตทางวิชาการ" ในที่นี้ใช้ตรงกับคำว่า "Scholarly productivity" ในภาษาอังกฤษ และถือว่าเป็นคำประสม ที่จะต้องพิจารณาถึงองค์ประกอบและวิธีการวัดต่อไป ความหมายของผลผลิตนั้น ได้กล่าวมาแล้วว่า เป็นมโนทัศน์เชิงระบบที่เกี่ยวข้องกับผลลัพธ์หรือผลงานและสิ่งที่ป้อน โดยวัดเป็นอัตราส่วนระหว่างผลลัพธ์หรือผลงานและสิ่งป้อน (ทั้งหมดหรือบางส่วน)(Weihrich, 1987) หากพิจารณาระยะเวลาเป็นสิ่งป้อนแล้ว สิ่งที่จะต้องพิจารณาต่อไปก็คือ มีตัวบ่งชี้อะไรบ้างที่แสดงถึงผลลัพธ์หรือผลงาน (Output) ทางวิชาการของอาจารย์ เพราะถ้าสามารถกำหนด "ผลลัพธ์หรือผลงาน" ทางวิชาการได้แล้ว ก็สามารถกำหนดนิยามปฏิบัติการ ของผลผลิตทางวิชาการของอาจารย์ได้ ดังนั้นสิ่งที่จะนำเสนอต่อไปก็คือ ความหมายของผลงานทางวิชาการและรูปแบบของผลงานทางวิชาการ

1.2.1 ผลงานทางวิชาการ : ความหมาย

เกี่ยวกับความหมายของผลงานทางวิชาการ ได้มีนักวิชาการให้ความหมายไว้ต่าง ๆ มากมาย เช่น สุทธิวงศ์ พงษ์ไพบูลย์ (2523) กล่าวถึง ความหมายของผลงานทางวิชาการว่าหมายถึง การเขียนเรื่องราวทางวิชาการแขนงใดแขนงหนึ่งอย่างกว้างขวางหรือเจาะลึกเฉพาะจุดใดจุดหนึ่ง เป็นการเขียนอย่างประณีตถูกต้อง เพื่อให้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาค้นคว้าและอ้างอิง

องอาจ กีระนันทน์ (2527) สรุปความหมายของผลงานทางวิชาการว่า หมายถึง การเขียนความรู้ไม่ว่าจะเป็นความรู้อย่างกว้างขวางหรือเฉพาะเจาะจงแง่ใดแง่หนึ่ง โดยอาศัยกระบวนการทางถ้อยคำ สำนวนภาษา และรูปแบบการเขียนสื่อความออกมา พร้อมทั้งมีความประณีตในการเขียน มีความถูกต้องในเชิงวิชาการ และมีหลักเกณฑ์ที่แสดงให้เห็นถึงการค้นคว้าอย่างมีระบบ มีหลักฐานที่เชื่อถือได้ เพื่อประโยชน์สำหรับการศึกษาค้นคว้าและอ้างอิง

ชุติมา สัจจานันท์ (2528) กล่าวถึงความหมายของผลงานทางวิชาการว่า หมายถึง ผลิตผลจากการศึกษาวิจัยใหม่ ๆ ที่เกิดขึ้น เพื่อสนองตอบกับความเจริญเติบโตก้าวหน้าของวิทยาการที่ขยายตัวอย่างกว้างขวางและเปลี่ยนแปลงอยู่เสมอ

ชวนพิศ พรรัมย์ (2528) ได้สรุปความหมายของผลงานทางวิชาการว่า หมายถึง ผลงานซึ่งเกิดจากการศึกษาค้นคว้าวิจัยอย่างมีระบบในแขนงใดแขนงหนึ่งอย่างกว้างขวาง หรือเฉพาะเจาะจงในแง่ใดแง่หนึ่ง มีหลักฐานอ้างอิงที่เชื่อถือได้ และมีความประณีตในการเขียนจัดทำขึ้นเพื่อประโยชน์ในการศึกษาค้นคว้าและอ้างอิง

วัลลภา จันทรดี (2532) สรุปความหมายของผลงานทางวิชาการไว้ว่า หมายถึง ผลิตผลจากการศึกษา ค้นคว้า วิจัยทางวิชาการในแขนงใดแขนงหนึ่งอย่างกว้างขวางหรือเฉพาะเจาะจงในแง่ใดแง่หนึ่งอย่างมีระบบเป็นการผลิตอย่างประณีตถูกต้องมีหลักฐานอ้างอิงที่เชื่อถือได้จัดทำขึ้นเพื่อประโยชน์ในการศึกษาค้นคว้าและตอบสนองความเจริญก้าวหน้าของวิทยาการที่ขยายตัวอย่างกว้างขวางและเปลี่ยนแปลงอยู่เสมอ

จากความหมายของผลงานทางวิชาการดังกล่าวข้างต้น สรุปได้ว่า ผลงานทางวิชาการหมายถึง ผลงานซึ่งเกิดจากการศึกษา ค้นคว้า วิจัย อย่างเป็นระบบในแขนงใดแขนงหนึ่งอย่างกว้างขวางหรือแง่ใดแง่หนึ่งโดยเฉพาะ เป็นผลงานที่จัดทำขึ้นอย่างถูกต้อง มีหลักฐานที่เชื่อถือได้เพื่อประโยชน์ในการศึกษาและอ้างอิง

1.2.2 รูปแบบของผลงานทางวิชาการของอาจารย์พยาบาล

ทบวงมหาวิทยาลัยได้จำแนกและอธิบายรูปแบบของผลงานทางวิชาการไว้ดังนี้ (หนังสือทบวงมหาวิทยาลัย ที่ ทม 0202/ว 6 ลงวันที่ 29 ตุลาคม 2527)

1. หนังสือ หมายถึง เอกสารทางวิชาการ หรือกึ่งวิชาการซึ่งอาจเกิดจากการแต่ง แปลหรือเรียบเรียงอย่างมีระบบ มีสารบัญแบ่งหมวดหมู่เนื้อหาอย่างชัดเจน มีการจัดพิมพ์เป็นรูปเล่ม และมีการเผยแพร่

2. ตำรา หมายถึง เอกสารที่ใช้ในการเรียนวิชาใดวิชาหนึ่งโดยเฉพาะ ซึ่งอาจได้จากการแต่ง แปล หรือเรียบเรียงอย่างมีระบบ เช่น ประกอบด้วย คำนำ สารบัญ เนื้อเรื่อง สรุป และการอ้างอิงครบถ้วน สมบูรณ์ ทันสมัย โดยจะต้องมีเนื้อหาสรุปอย่างละเอียดครอบคลุมวิชาหรือส่วนของวิชาที่ตนเชี่ยวชาญ มีวัตถุประสงค์ เพื่อใช้เป็นหลักในการเรียนการสอนตามหลักสูตรของสถาบันการศึกษา และจะต้องจัดทำเป็นรูปเล่ม

3. เอกสารประกอบการสอน หมายถึง เอกสารหรืออุปกรณ์ที่ใช้ประกอบการสอนวิชาใดวิชาหนึ่งตามหลักสูตรของสถาบันการศึกษา มีลักษณะเป็นเอกสารหรืออุปกรณ์ที่ใช้เกี่ยวข้องในวิชาที่ตนสอน ประกอบด้วยแผนการสอน หัวข้อคำบรรยาย มีรายละเอียดพอสมควร อาจมีสิ่งต่าง ๆ ดังต่อไปนี้ ประกอบด้วย รายชื่อบทความ หนังสืออ่านประกอบ บทเรียบเรียง บทคัดย่อเอกสารที่ เกี่ยวเนื่อง แผนการสอน แถบเสียง หรือภาพเลื่อน ฯลฯ

4. เอกสารคำสอน หมายถึง เอกสารคำบรรยาย หรืออุปกรณ์ที่ใช้สอนวิชาใดวิชาหนึ่งตามหลักสูตรของวิทยาลัย มีเนื้อหาสาระที่มีความสมบูรณ์กว่าเอกสารประกอบการสอน ถ้าเป็นเอกสารจะพิมพ์เป็นโรเนียวก็ได้ แต่ต้องทำเป็นรูปเล่มซึ่งก็คือสอนอย่างไรให้เขียนออกมาอย่างนั้นเช่น เอกสารคำสอนของมหาวิทยาลัยรามคำแหง ที่มีลักษณะเป็นการถอดความจากคำบรรยายในชั้นเรียน เอกสารคำสอนควรมีเนื้อหาสาระที่สมบูรณ์กว่าและมีความละเอียดลึกซึ้งมากกว่าเอกสารประกอบการสอน

5. บทความทางวิชาการ หมายถึง บทความที่เรียบเรียงจากผลงานทางวิชาการของตนเองหรือจากของผู้อื่น ในลักษณะเป็นการวิเคราะห์วิจารณ์หรือเสนอความคิดใหม่ ๆ จากพื้นฐานทางวิชาการนั้น ๆ มุ่งให้ความรู้กับผู้อ่านโดยตรง

6. ผลงานวิจัย หมายถึง ผลงานค้นคว้าอย่างมีระบบ และมีความมุ่งหมายอย่างแน่นอน เพื่อให้ได้มาซึ่งข้อมูลหรือหลักการบางอย่าง ที่จะนำไปสู่ความก้าวหน้าทางวิชาการหรือการนำวิชานั้นมาประยุกต์ มีลักษณะเป็นเอกสารที่มีรูปแบบของการวิจัยตามหลักวิชาการ เช่น มีการตั้งสมมติฐานหรือมีการกำหนดปัญหาที่ชัดเจนสมเหตุสมผล โดยจะต้องระบุวัตถุประสงค์ที่ชัดเจน

แน่นอนมีการรวบรวมข้อมูลพิจารณาวิเคราะห์ ตีความ และสรุปผลการวิจัย ที่สามารถให้คำตอบหรือบรรลุวัตถุประสงค์ที่ต้องการ

7. ผลงานทางวิชาการในลักษณะอื่น หมายถึง ผลงานอย่างอื่น ที่ไม่ใช่เอกสารประกอบการสอน เอกสารคำสอน หนังสือ และตำรา บทความทางวิชาการ หรือผลงานการวิจัย โดยปรกติ หมายถึง สิ่งประดิษฐ์หรืองานสร้างสรรค์ที่มีคุณค่า เช่น เครื่องทุ่นแรง ผลงานด้านศิลปะ โสตทัศนวัสดุต่าง ๆ ได้แก่ เทปบันทึกเสียง สไลด์ เทปบันทึกรายการ ทั้งนี้ผู้จัดทำจะต้องเสนอรายละเอียดประกอบ เพื่อแสดงให้เห็นคุณค่าของผลงานนั้น

ส่วนรูปแบบของผลงานทางวิชาการของอาจารย์พยาบาลนั้น ยังไม่ปรากฏหลักฐานว่ามีการกำหนดไว้แน่ชัดในประเทศไทย แต่ในต่างประเทศได้มีการศึกษาค้นคว้าเกี่ยวกับการผลิตผลงานทางวิชาการของอาจารย์พยาบาลมากพอควร ซึ่งก็ได้กำหนดรูปแบบผลงานทางวิชาการที่คล้ายคลึงกันบ้างแตกต่างกันบ้าง เช่น

Baird และคณะ (1985) ได้จำแนกรูปแบบผลงานทางวิชาการของอาจารย์พยาบาลออกเป็น หนังสือ เอกสารทางวิชาการ งานวิจัย และบทความทางวิชาการ

Ostmoe (1986) กำหนดรูปแบบงานเขียนทางวิชาการของอาจารย์พยาบาลว่าประกอบด้วย งานเขียนหนังสือ บทความทางวิชาการ และงานวิจัย

Holzemer และ Chambers (1988) แบ่งรูปแบบผลงานทางวิชาการของอาจารย์พยาบาล ออกเป็น งานเขียนทางวิชาการ บทความทางวิชาการ และผลงานวิจัย

de Tornyay (1988) กล่าวว่า ผลงานทางวิชาการของอาจารย์พยาบาลประกอบด้วย ผลงานวิจัย เอกสารทางวิชาการ เพื่อใช้ในการประชุมสัมมนาทางวิชาการ และบทความในหนังสือ หรือวารสาร

Kohlenberg (1992) กำหนดรูปแบบผลงานทางวิชาการว่า ประกอบด้วย งานวิจัย งานแต่งหนังสือ บทความทางวิชาการ บทความในวารสาร และเอกสารทางวิชาการ

Collins (1993) กล่าวถึงรูปแบบผลงานทางวิชาการของอาจารย์พยาบาล ว่าควรมีลักษณะเป็น งานวิจัย บทความทางวิชาการ เอกสารทางวิชาการ บทหนึ่งในหนังสือ หนังสือ และตำรา

ประไพ อุดมวรรณ (2528) แบ่งรูปแบบหรือลักษณะผลงานทางวิชาการของอาจารย์พยาบาลออกเป็น เอกสารทางวิชาการประกอบด้วยตำรา เอกสารประกอบการสอน บทความ และงานวิจัย

ดาราพร คงจา (2534) กล่าวถึงรูปแบบผลงานทางวิชาการประกอบด้วย งานวิจัย ตำรา บทความ และบทวิจารณ์ต่าง ๆ

สรุป จากที่กล่าวมาทั้งหมดจะเห็นได้ว่ารูปแบบของผลงานทางวิชาการของอาจารย์พยาบาลนั้น มีลักษณะที่เหมือนกันบ้างแตกต่างกันบ้างตามแต่ผู้กำหนดว่าจะมีวัตถุประสงค์ของการศึกษาอย่างไร แต่สำหรับในการวิจัยครั้งนี้เพื่อความเหมาะสมและสอดคล้องกับสภาพการปฏิบัติจริงของการผลิตผลงานทางวิชาการของอาจารย์พยาบาล ผู้วิจัยจึงได้กำหนดรูปแบบผลงานทางวิชาการของอาจารย์พยาบาลเพื่อเป็นขอบเขตในการวิจัยไว้ดังนี้คือ

1. หนังสือ
2. ตำรา
3. เอกสารคำสอนหรือเอกสารประกอบการสอน
4. บทความทางวิชาการ
5. เอกสารทางวิชาการ
6. ผลงานวิจัย
7. ผลงานทางวิชาการในลักษณะอื่น

<u>หนังสือ</u> หมายถึง เอกสารทางวิชาการหรือกึ่งวิชาการที่ได้เรียบเรียงอย่างมีระบบเข้าปกเย็บเล่มเรียบร้อย มีสารบัญแบ่งหมวดหมู่ของเนื้อหาชัดเจน ใช้อักษรตัวพิมพ์ และมีการเผยแพร่อย่างกว้างขวางในวงวิชาการ

<u>ตำรา</u> หมายถึง หนังสือหรือเอกสารที่ใช้ในการเรียนวิชาใดวิชาหนึ่งโดยเฉพาะที่เรียบเรียงอย่างมีระบบ ประกอบด้วย คำนำ สารบัญ เนื้อเรื่อง สรุป และการอ้างอิงที่ครบถ้วนสมบูรณ์ มีเนื้อหาสาระอย่างละเอียด ครอบคลุมวิชาหรือส่วนของวิชาที่ผู้เขียนเชี่ยวชาญ โดยมีวัตถุประสงค์ เพื่อใช้ในการเรียนการสอนตามหลักสูตรของสถาบันและต้องจัดทำเป็นรูปเล่มอย่างเรียบร้อยและเผยแพร่อย่างกว้างขวางในวงวิชาการ

<u>เอกสารคำสอนหรือเอกสารประกอบการสอน</u> หมายถึง เอกสารคำบรรยายที่ใช้สอนวิชาใดวิชาหนึ่ง ตามหลักสูตรของสถาบันมีเนื้อหาสาระคำสอนอย่างละเอียด มีแผนงานสอน หัวข้อคำบรรยายชัดเจน จัดพิมพ์โรเนียว และจะต้องทำเป็นรูปเล่มให้เรียบร้อย

บทความทางวิชาการ หมายถึง เอกสารซึ่งเรียบเรียงจากผลงานทางวิชาการของตนเองหรือของผู้อื่นในลักษณะที่เป็นการวิเคราะห์ วิจารณ์ หรือเสนอแนวความคิดใหม่ ๆ จากพื้นฐานทางวิชาการนั้น ๆ มุ่งให้ความรู้กับผู้อื่นโดยตรง บทความทางวิชาการสามารถจำแนกเป็นประเภทต่าง ๆ ได้ ดังนี้

1. บทความวารสาร หมายถึง บทความที่ตีพิมพ์เผยแพร่ในวารสารทางวิชาการหรือกึ่งวิชาการ เป็นสิ่งพิมพ์ข้อสนเทศทันสมัย จัดทำโดยหน่วยงานทางสมาคมวิชาชีพและหน่วยงานเอกชน บทความวารสารอาจแบ่งตามลักษณะต่าง ๆ เช่น บทความทางวิชาการ บทความวิจัย/วิเคราะห์วิจัย บทความสำรวจ บทความวิจารณ์ เป็นต้น (วัลลภา จันทรดี, 2532)

2. บทความในหนังสือพิมพ์ หมายถึง บทความที่พิมพ์เผยแพร่ในหนังสือพิมพ์

3. บทหนึ่ง / ส่วนหนึ่งในหนังสือ เป็นบทความที่เขียนลงในหนังสือ ที่รวบรวมบทความของผู้เขียนหลายคนในเล่มเดียวกัน หรือหนังสือที่แบ่งความรับผิดชอบในการเขียนคนละบทหรือตอน (Andrews, 1980)

4. บทความในสารานุกรม สารานุกรมเป็นหนังสือที่ประมวลบทความเป็นจำนวนมากให้ข้อสนเทศทั่วไปในแขนงวิชาต่าง ๆ อย่างกว้างขวาง หรือสาขาวิชาหนึ่งอย่างลึกซึ้ง จัดทำขึ้นโดยคณะบุคคลร่วมกันเรียบเรียง ดำเนินการในฐานะ บรรณาธิการ หรือคณะบรรณาธิการและเชิญผู้ทรงความรู้ให้ทำการค้นคว้าเรียบเรียงบทความในหัวข้อที่ตนถนัด(จารุวรรณ สินธุโสภณ, 2523)

เอกสารทางวิชาการ หมายถึง เอกสารที่เขียนขึ้นโดย ระบุวัตถุประสงค์ในการใช้อย่างชัดเจน ใช้ในการฝึกอบรม การประชุม สัมมนาทางวิชาการ ซึ่งมีลักษณะการเขียนที่สำคัญคือ(บุญเหลือ เทพยสุวรรณ, 2523)

ก. นิยามศัพท์ที่ยังไม่เป็นที่เข้าใจตรงกันให้ตรงกัน

ข. ถ้าผู้เขียนใช้ศัพท์ใหม่ที่ผู้เขียนประดิษฐ์ขึ้นเองต้องบอกให้ผู้อ่านทราบ

ค. ต้องยึดหลักวิชาการแน่วแน่ และใช้สำนวนภาษาเชิงวิชาการ ไม่ใช้สำนวนภาษาสามัญ

ง. ลำดับความคิดให้ผู้อ่าน

ผลงานวิจัย หมายถึง ผลงานการค้นคว้าอย่างเป็นระบบและมีความมุ่งหมาย อย่างแน่นอนเพื่อให้ได้มาซึ่งข้อมูลหรือหลักการบางอย่างที่จะนำไปสู่ความก้าวหน้าทางวิชาการ หรือนำวิชาการนั้น มาประยุกต์มีลักษณะเป็นเอกสาร ที่มีรูปแบบของการวิจัยตามหลักวิชาการ เช่น

มีการตั้งสมมติฐานหรือมีการกำหนดปัญหาที่ชัดเจนสมเหตุสมผล ระบุวัตถุประสงค์ที่ชัดเจนแน่นอน มีการรวบรวมข้อมูล พิจารณา วิเคราะห์ ตีความ และสรุปผลการวิจัย ที่สามารถให้คำตอบหรือบรรลุวัตถุประสงค์ที่ต้องการได้

ผลงานทางวิชาการในลักษณะอื่น หมายถึง ผลงานอย่างอื่นที่ไม่ใช่หนังสือ ตำรา เอกสารคำสอน บทความทางวิชาการ เอกสารทางวิชาการหรือผลงานวิจัย ซึ่งได้แก่ สิ่งประดิษฐ์ หรืองานสร้างสรรค์ที่มีคุณค่า เช่น ผลงานด้านศิลปะ โสตทัศนวัสดุต่าง ๆ เทปบันทึกเสียง สไลด์ เทปบันทึกรายการ ทั้งนี้ผู้จัดทำจะต้องเสนอรายละเอียดประกอบ เพื่อแสดงให้เห็นคุณค่าของผลงานนั้น

1.2.3 การวัดผลผลิตทางวิชาการของอาจารย์พยาบาล

ดังได้กล่าวแล้วว่า ประเด็นสำคัญในการวัดผลผลิตทางวิชาการนั้นจะต้องกำหนดให้ได้ก่อนว่ามีตัวบ่งชี้อะไรบ้างที่แสดงถึงผลลัพธ์หรือผลงาน (output) ทางวิชาการของอาจารย์ นักวิชาการในต่างประเทศ ทั้งในวงการศึกษาทั่วไปและในวงการศึกษาพยาบาลได้เสนอมาตรวัดผลผลิตทางวิชาการของอาจารย์ไว้ในทัศนะที่แตกต่างกันบ้างพอประมวลได้ดังนี้

Norris (1978) ได้ประมวลตัวบ่งชี้ในการวัดปริมาณและคุณภาพของผลผลิตทางวิชาการไว้ดังนี้

มาตรวัดเชิงปริมาณ (quantitative measure) ได้แก่

1. จำนวนบทความ หนังสือ และรายงานทางวิชาการที่ได้ตีพิมพ์
2. จำนวนบทความที่เสนอในที่ประชุมทางวิชาการ
3. จำนวนปริญญานิพนธ์ที่ได้รับสนับสนุน
4. จำนวนสิทธิบัตรที่ได้รับ

มาตรวัดเชิงคุณภาพ (qualitative measure) ได้แก่

1. คุณภาพของวารสารที่ลงบทความ
2. การประเมินโดยเพื่อนร่วมงาน
3. จำนวนการอ้างอิง

4. จำนวนบทความพิเศษ
5. จำนวนครั้งที่ได้เป็นผู้ตัดสินหรือเป็นบรรณาธิการ
6. รางวัลหรือเครื่องหมายเชิดชูเกียรติ

Centra (1979) ได้ประมวลตัวแปรเกณฑ์ที่ใช้ประเมินบทบาทการวิจัยและผลผลิตทางวิชาการไว้ 5 ลักษณะ

1. ประเมินจากจำนวนของผลงานทางวิชาการ ดังนี้
   1.1 จำนวนบทความที่ได้ลงในวารสารที่มีคุณภาพ
   1.2 จำนวนหนังสือที่แต่ง
   1.3 จำนวนบทความทางวิชาการ
   1.4 จำนวนบทความที่เขียนลงเป็นบทหนึ่งของหนังสือ
   1.5 จำนวนหนังสือหรือวารสารที่ได้เป็นบรรณาธิการ
   1.6 จำนวนเอกสารทางวิชาการ
   1.7 จำนวนบทความที่ได้รับการอ้างอิง
2. การประเมินคุณภาพผลงานทางวิชาการ อาจทำได้ดังนี้
   2.1 การประเมินจากเพื่อนร่วมงานในสถาบัน
   2.2 การประเมินจากเพื่อนร่วมงานในสถาบันอื่นที่ใกล้เคียง
   2.3 การประเมินจากผู้บังคับบัญชา
   2.4 การประเมินตนเอง
3. ประเมินจากสิทธิบัตรที่ได้รับ
4. ประเมินจากการได้เป็นบรรณาธิการของวารสารทางวิชาชีพ
5. ประเมินจากรางวัลที่ได้รับจากวิชาชีพ

สำหรับในวงการศึกษาพยาบาลมีนักวิชาการหลายท่าน ได้เสนอตัวบ่งชี้ในการประเมินผลงานทางวิชาการของอาจารย์พยาบาลไว้ เช่นกัน อาทิ

Nieswiadomy (1984) กำหนดตัวบ่งชี้ในการประเมินผลงานวิจัยของอาจารย์พยาบาลไว้ดังนี้

1. จำนวนผลงานวิจัยที่เสร็จแล้ว
2. จำนวนผลงานวิจัยที่ได้รับการตีพิมพ์

3. จำนวนผลงานวิจัยที่ทำขึ้นขณะศึกษา

Lia-Hoagberg (1985) กล่าวถึง เกณฑ์ประเมินผลงานทางวิชาการของอาจารย์พยาบาลไว้ดังนี้

1. จำนวนบทความทางวิชาการ
2. จำนวนบทความที่เป็นบทหนึ่งในหนังสือ
3. จำนวนเอกสารทางวิชาการที่ใช้ในการประชุมสัมมนา
4. จำนวนหนังสือที่ได้เป็นบรรณาธิการ
5. จำนวนผลงานวิจัยที่ได้ทำ

Holzemer และ Chambers (1988) กำหนดเกณฑ์การประเมินผลผลิตทางวิชาการของอาจารย์พยาบาลไว้ ดังนี้

1. จำนวนงานเขียนทางวิชาการ
2. จำนวนบทความทางวิชาการ
3. จำนวนผลงานวิจัย
4. จำนวนหนังสือหรือตำรา

สรุป จากที่กล่าวมาผู้วิจัยจะกำหนด "ผลลัพธ์หรือผลงาน" ทางวิชาการของอาจารย์พยาบาลในขอบเขตของรูปแบบผลงานทางวิชาการดังที่ได้กล่าวมาแล้ว คือ หนังสือ ตำรา เอกสารคำสอนหรือเอกสารประกอบการสอน บทความทางวิชาการ เอกสารทางวิชาการ ผลงานวิจัยและผลงานทางวิชาการในลักษณะอื่น โดยที่ หนังสือและตำราจะหมายถึง งานแต่ง งานแปล รวบรวม และเรียบเรียง บทความทางวิชาการ หมายถึง บทความวารสาร บทความแปล และบทความลักษณะอื่น เช่น บทวิจารณ์หนังสือ บทหนึ่งหรือส่วนหนึ่งในหนังสือ เป็นต้น และเอกสารทางวิชาการจะหมายถึง เอกสารประกอบการบรรยาย/อบรม/ประชุมทางวิชาการ/สัมมนาทางวิชาการ

1.2.4 นิยามปฏิบัติการของผลผลิตทางวิชาการของอาจารย์พยาบาล

เมื่อสามารถกำหนดผลลัพธ์หรือผลงาน (Output) ทางวิชาการของอาจารย์พยาบาล

ได้แล้วก็สามารถกำหนดนิยามปฏิบัติการของผลผลิตทางวิชาการของอาจารย์พยาบาลได้ เพื่อจะเป็นแนวทางในการวัดต่อไป

ในปี 1986 Baird ได้ให้นิยามเชิงปฏิบัติการของคำว่า "research productivity" หรือผลผลิตทางการวิจัยไว้ว่า หมายถึง จำนวนบทความที่ตีพิมพ์เฉลี่ยต่อปีของอาจารย์แต่ละคน ตลอดช่วงเวลาที่ประกอบอาชีพ นั่นคือ จำนวนบทความที่ตีพิมพ์ทั้งหมดหารด้วยจำนวนปีที่ทำงาน (อ้างถึงใน สมใจ จิตพิทักษ์, 2534)

Harrington และ Levine (1986) ให้นิยามผลผลิตทางการวิจัยของอาจารย์ว่าหมายถึง จำนวนผลงานตีพิมพ์ (publication) ที่ผลิตโดยอาจารย์ระหว่างช่วงเวลาที่ประกอบอาชีพวิชาการ (academic career) ผลงานที่ตีพิมพ์ ได้แก่ บทความ (published articles) ส่วน สมใจ จิตพิทักษ์ (2534) กล่าวถึง ความหมายของผลผลิตทางการวิจัย (research productivity) ว่าหมายถึง จำนวนผลงานวิจัยเทียบกับเวลาที่รับราชการ

สำหรับในวงการศึกษาพยาบาลวิธีวัดผลผลิตทางวิชาการของอาจารย์พยาบาล ที่ยอมรับกันทั่วไปในต่างประเทศ คือ วิธีการของ Wakefield-Fisher(1987) ซึ่งได้ให้นิยามปฏิบัติการของผลผลิตทางวิชาการของอาจารย์พยาบาล (nurse faculty scholarly productivity) ว่าหมายถึง จำนวนผลงานทางวิชาการของอาจารย์พยาบาลเฉลี่ยต่อปี ซึ่งคิดจากปริมาณผลงานทางวิชาการของอาจารย์พยาบาล ที่จัดทำขึ้นขณะปฏิบัติงานในสถานศึกษาพยาบาลใดสถานศึกษาพยาบาลหนึ่งหารด้วยระยะเวลาที่อาจารย์พยาบาลปฏิบัติงานในสถานศึกษาพยาบาลนั้น (Wakefield-Fisher, 1987 quoted in Kohlenberg, 1992) จากนิยามดังกล่าวสามารถเขียนเป็นสมการได้ดังนี้

$$P = \frac{O}{I}$$

เมื่อ P (nurse scholarly productivity) หมายถึง ผลผลิตทางวิชาการของอาจารย์พยาบาล

O (output) หมายถึง จำนวนผลลัพธ์หรือผลงานทางวิชาการของอาจารย์พยาบาลที่จัดทำขึ้นขณะปฏิบัติงานในสถานศึกษาพยาบาลใดสถานศึกษาพยาบาลหนึ่ง

I (input) หมายถึง ระยะเวลาที่อาจารย์พยาบาลปฏิบัติงานในสถานศึกษานั้น

ที่มา : "Wakefield-Fisher, 1987"

จากนิยามปฏิบัติการดังกล่าว Wakefield-Fisher (1987) ได้พัฒนาเป็นเครื่องมือสำหรับวัดผลผลิตทางวิชาการของอาจารย์พยาบาล โดยได้กำหนดผลงานทางวิชาการของอาจารย์พยาบาลเป็น 3 ลักษณะใหญ่ ๆ คือ

1. จำนวนโครงการที่เสร็จเรียบร้อยแล้ว จำนวนบทความที่นำเสนอ จำนวนโครงการวิจัย จำนวนครั้งการเป็นสมาชิกร่วมวิจัย และจำนวนครั้งที่เป็นที่ปรึกษาวิจัย
2. จำนวนบทความที่เขียนและจำนวนหนังสือที่เขียน
3. จำนวนหนังสือหรือตำราที่เป็นบรรณาธิการ

วิธีวัดผลผลิตทางวิชาการของ Wakefield-Fisher ได้ถูกนำมาใช้กันอย่างกว้างขวางในต่างประเทศ ดังเช่นงานวิจัยของ Dattilo (1988), Hsu (1991), Kohlenberg (1992) สำหรับในประเทศไทยยังไม่ปรากฏว่ามีการวิจัยเกี่ยวกับเรื่องนี้โดยตรง ฉะนั้นเพื่อความเหมาะสมกับสภาพการปฏิบัติจริงของอาจารย์พยาบาลในประเทศไทย ผู้วิจัยจึงได้กำหนดขอบเขตผลผลิตทางวิชาการของอาจารย์พยาบาลดังที่ได้กล่าวมาแล้วและอาศัยแนวคิดการวัดผลผลิตทางวิชาการของอาจารย์พยาบาลของ Wakefield-Fisher และของ Weihrich ซึ่ง Weihrich (1987)จะกำหนดระยะเวลาใดระยะเวลาหนึ่งที่ต้องการวัด ทั้งนี้ด้วยเหตุผลที่ว่าผู้วิจัยต้องการกำหนดสภาวะให้กลุ่มตัวอย่างอยู่ในสภาวะเดียวกัน เพื่อประโยชน์ในการศึกษาหาความสัมพันธ์ของตัวแปรอิสระกับผลผลิตทางวิชาการของอาจารย์พยาบาล และผู้วิจัยเชื่อว่าการกำหนดสภาวะเดียวกันจะสามารถทำให้ได้คำตอบที่รัดกุมมากกว่าการถาม โดยไม่ได้กำหนดสภาวะ ซึ่งการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยกำหนดระยะเวลาระหว่างปี พ.ศ. 2533-2537 ดังนั้นการคิดผลผลิตทางวิชาการของอาจารย์พยาบาลในการวิจัยนี้ จึงเขียนแทนด้วยสูตรได้ดังนี้

$$\text{ผลผลิตทางวิชาการของอาจารย์พยาบาล} = \frac{\text{จำนวนผลงานทางวิชาการที่อาจารย์พยาบาลได้จัดทำขึ้นขณะปฏิบัติงานในสถานศึกษาพยาบาลใดสถานศึกษาพยาบาลหนึ่งระหว่างปี พ.ศ.2533-2537}}{\text{ระยะเวลาที่อาจารย์พยาบาลปฏิบัติงานในสถานศึกษาพยาบาลนั้น ๆ นับจากปี พ.ศ. 2533-2537}}$$

ในการวัดผลผลิตทางวิชาการด้วยวิธีนี้อาจจะมีข้อโต้แย้งในลักษณะที่ว่าขาดการประเมินทางด้านคุณภาพไป แต่อย่างไรก็ตามดังได้กล่าวแล้วว่าผลผลิตเป็นเพียงมิติหนึ่งของผลลัพธ์เท่านั้น และหากพิจารณาความหมายของ "productivity" แล้วจะเห็นว่าเน้นที่ตัวปริมาณผลลัพธ์ (output) ซึ่งเป็นสิ่งที่สามารถวัดได้ (Sink, 1985 ; Kopelman, 1986 ; Birnbaum, 1983) นอกจากนั้น จากการศึกษาถึงความสัมพันธ์ระหว่างเกณฑ์ปริมาณและเกณฑ์คุณภาพของผลงานทางวิชาการพบว่า เกณฑ์ปริมาณมีความสัมพันธ์กับเกณฑ์คุณภาพอย่างมีนัยสำคัญเกือบทุกด้าน ระดับความสัมพันธ์เท่ากับ 0.72 (Cole and Cole, 1967, quoted in Centra, 1979) ซึ่งการศึกษานี้สอดคล้องกับการศึกษาของ Norris (1978) ที่มหาวิทยาลัยมิสซูรีเช่นกัน ดังนั้น ข้อค้นพบดังกล่าว อาจจะช่วยลดข้อวิตกกังวลเกี่ยวกับการขาดมิติคุณภาพในการศึกษาผลผลิตทางวิชาการของอาจารย์พยาบาลลงได้บ้าง

2. แนวคิดเกี่ยวกับปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับผลผลิตทางวิชาการของอาจารย์พยาบาล

นักวิชาการหลายท่านได้ให้ความเห็นเกี่ยวกับ ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการผลิตผลงานทางวิชาการของอาจารย์ไว้มากพอควร อาทิ แสวง รัตนมงคลมาศ (2524) กล่าวถึงปัญหาเรื่องการทำวิจัยของอาจารย์ว่าเกิดจากตัวนักวิชาการหรือตัวอาจารย์เองและระบบแวดล้อม ลักษณะส่วนบุคคลของอาจารย์เป็นส่วนที่สำคัญ หากอาจารย์ไม่มีความตั้งใจจริง ขาดวิญญาณของการเป็นอาจารย์หรือนักวิชาการในสถาบันการศึกษาชั้นสูง พฤติกรรมที่แสดงออกก็คือ ไม่ทำอะไรเลยที่เกี่ยวกับการค้นคว้า นอกจากนั้นการขาดความเชื่อมั่นในตัวเองทางวิชาการ ซึ่งมักเกิดขึ้นกับอาจารย์รุ่นใหม่ ผลของการขาดความเชื่อมั่นในตัวเองนี้ ทำให้ไม่กล้าลงมือทำวิจัยมองเห็นว่า

การวิจัยเป็นเรื่องที่ยาก แต่ในทางกลับกัน อาจารย์บางท่านเป็นทั้งนักวิจัยหรือผู้ผลิตตำราหรือผลงานทางวิชาการดี ๆ จำนวนมาก กลับเป็นบุคคลที่ไม่เคยเรียนวิชาวิจัยมาก่อนเลยก็มี บุคคลเหล่านี้อาศัยลักษณะจิตใจที่ใฝ่หาความตั้งใจจริง และความพยายามเป็นหลัก ในการค้นคว้าผสมผสานกับการใช้วิจารณญาณ ก็สามารถผลิตงานวิจัยออกมาได้ ในส่วนของระบบแวดล้อมซึ่งอาจารย์ส่วนใหญ่มักตำหนิว่าเป็นอุปสรรคในการสร้างสรรค์ผลงานนั้น เพราะขาดระบบข้อมูลที่จะเป็นมูลเหตุจูงใจ ขาดสภาพแวดล้อมที่เกื้อกูลต่อการทำวิจัย เช่น ระบบการตอบแทน การจัดระบบงานที่เอื้อต่อการทำวิจัย การยอมรับในผลงานซึ่งกันและกัน การแลกเปลี่ยนความคิดเห็นซึ่งกันและกัน สิ่งเหล่านี้ เป็นปัจจัยสำคัญที่เกี่ยวข้องกับการผลิตผลงานวิจัยของอาจารย์

ในปี 2526 สุภางค์ จันทวานิช และคณะ ได้สรุปสภาพบรรยากาศการวิจัยในปัจจุบันว่า บรรยากาศการวิจัยมีลักษณะไม่จูงใจให้ผู้ทำงานวิจัยได้ปรับปรุงยกระดับการวิจัยให้รุดหน้าเท่าที่ควรและดูประหนึ่งว่าผลงานวิจัยนั้น มักไม่ได้รับการยอมรับจากผู้บริหาร และผู้ปฏิบัติงานผลงานวิจัยจึงไม่ค่อยมีผลในทางปฏิบัตินัก นอกจากจะเป็นตำนานทางวิชาการที่เก็บสะสมและรอวันสูญหายไปเท่านั้น ดังนั้นหากพิจารณาบรรยากาศการวิจัยในปัจจุบัน อาจแบ่งเป็น 2 ลักษณะดังนี้

บรรยากาศภายใน

1. แหล่งเงินทุนยังไม่เพียงพอ
2. การเห็นความสำคัญของการวิจัยในหน่วยงานส่วนใหญ่ยังไม่มีแผน และนโยบายที่ชัดเจน
3. การส่งเสริมการวิจัยยังไม่เพียงพอ เช่น ในบางแห่ง การออกไปเก็บรวบรวมข้อมูลถือว่าเป็นการขาดราชการ

บรรยากาศภายนอก

1. ไม่ค่อยมีแรงกดดันจากภายนอก ขาดความร่วมมือที่ดี
2. วงการภายนอกไม่ค่อยให้ความสนใจ

นอกจากนั้น Shaeffer (1979) ยังได้กล่าวว่าการสร้างบรรยากาศที่น่าจะให้อาจารย์มีการศึกษาค้นคว้าสร้างผลงานทางวิชาการนั้นจะต้องมีปัจจัยสนับสนุนต่าง ๆ มาประกอบเข้าด้วยกัน ปัจจัยดังกล่าวนั้นคือ

1. มีข้อมูลพื้นฐานเพียงพอและเชื่อถือได้
2. มีเอกสารตำราเพียงพอในการค้นคว้าทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง

3. มีผู้เชี่ยวชาญ มีนักวิจัยและบุคลากร ที่ช่วยงานวิจัยหรือผลิตผลงานทางวิชาการที่ได้รับการฝึกฝนอบรมมาแล้ว

4. มีอุปกรณ์เครื่องมือที่อำนวยความสะดวกในการผลิตผลงานทางวิชาการ

5. มีทุนและงบประมาณที่เพียงพอ

ส่วน สุวรรณ นาคพรม (2531) ได้กล่าวถึงวิธีการพัฒนางานวิชาการในวิทยาลัยครู ว่า ปัจจัยสำคัญคือ จะต้องพัฒนาที่ตัวอาจารย์ก่อน โดยต้องสร้างความรู้สึกให้ตระหนักถึงการพัฒนาตนเองทางด้านวิชาการ และแสดงออกซึ่งผลงานทางวิชาการ ให้ปรากฏแก่สังคมและต้องสร้างสรรค์บรรยากาศที่ดี สนับสนุนให้อาจารย์ได้ผลิตผลงานทางวิชาการ ด้วยการสร้าง "บรรยากาศทางวิชาการ" ให้เกิดขึ้นในสถาบัน และ บุญเสริม วีสกุล (2531) กล่าวเสริมว่า สภาวะแวดล้อมที่จะเอื้อต่อการพัฒนางานวิชาการของอาจารย์ คือ

1. ให้อาจารย์มีอัตราเงินเดือนและรายได้ที่เหมาะสม พอให้ดำรงชีพอยู่ได้

2. ให้มีการแลกเปลี่ยนทางวิชาการด้านการสัมมนา มีหนังสือและเอกสารวิชาการอย่างเพียงพอ

3. ยอมรับและนิยมชมชอบกับผลงานทางวิชาการและให้มีผลตอบแทนอย่างเป็นธรรม เช่น การแต่งตั้งให้อาจารย์ดำรงตำแหน่งทางวิชาการนั้น ให้ติดตามผลงานทางวิชาการอย่างแท้จริง ขณะเดียวกันก็ต้องตำหนิและไม่สนับสนุนงานวิชาการอย่างจอมปลอมหรือวิชาการอย่างผิวเผิน

4. สนับสนุนให้อาจารย์พิมพ์ผลงานเผยแพร่ โดยถือว่าการพิมพ์เอกสารวิชาการเป็นส่วนหนึ่งของหน้าที่อาจารย์ ความก้าวหน้าในหน้าที่ราชการต้องขึ้นกับผลงานส่วนนี้

5. ให้อาจารย์มีเสรีภาพทางวิชาการ (academic freedom) ให้อาจารย์ได้เลือกงานวิชาการที่ถนัดและสนใจ

6. ให้อาจารย์ทำงานกับวิชาการอย่างเต็มที่

นอกจากนั้น วัลลภา จันทรดี (2532) ได้ให้ความเห็นว่า สาเหตุของการขาดแคลนผลงานทางวิชาการนั้นมีปัจจัยเกี่ยวข้องหลายประการ คือ

1. ทัศนคติต่อวิชาชีพไม่ถูกต้อง

2. ไม่รักการเขียนวิชาการ

3. ไม่กระตือรือร้นขวนขวายหาความรู้

4. ขาดความรู้เกี่ยวกับการผลิตผลงานทางวิชาการ

5. ไม่มีเวลา

6. มองไม่เห็นความสำคัญของการผลิตผลงานทางวิชาการ

7. ความไม่มั่นใจในวิชาชีพ

8. การขาดแคลนปัจจัยพื้นฐานสนับสนุน เช่น เงินทุน ที่ปรึกษา ผู้ช่วย เป็นต้น

Collins (1993) ได้กล่าวถึง ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อผลผลิตทางวิชาการของอาจารย์พยาบาลว่าประกอบด้วยส่วนสำคัญ 4 ประการคือ

1. ลักษณะส่วนบุคคล ซึ่งประกอบด้วย ลักษณะส่วนตัวและลักษณะด้านจิตวิทยา (individual and psychological) สามารถอธิบายได้ดังนี้

1.1 ลักษณะบุคลิกภาพที่ติดตัวมา (innate qualities) จะเป็นลักษณะบุคลิกของนักวิชาการ เช่น การรู้จักคิดหาคำตอบ (question-answer thinking) ความมีเหตุผล (reliance on rational controls) ความมั่นใจในตนเอง (exactness) เป็นคนที่เชื่อถือหรือไว้วางใจได้ (reliable) มีความชื่นชอบในการทำวิจัยมากกว่ากิจกรรมอื่น ๆ (preference for research over other activities) มีอารมณ์ขันไม่เครียดกับงานมากเกินไป (easygoing temperament and sense of humor) (Creswell, 1985) นอกจากนั้น ความรู้สึกรับผิดชอบต่อบทบาทหน้าที่ก็เป็นตัวแปรหนึ่งที่มีความสำคัญ (Pranulis, 1985) แต่อย่างไรก็ตาม แม้ลักษณะบุคลิกภาพภายในของอาจารย์พยาบาลจะเป็นแรงจูงใจที่สำคัญต่อการผลิตผลงานทางวิชาการ แต่ก็ไม่ใช่เรื่องง่ายที่จะบังคับให้อาจารย์พยาบาลทุกคนมีลักษณะบุคลิกภาพเช่นนี้ หรือแม้แต่อาจารย์พยาบาลที่มีบุคลิกภาพเช่นนี้ก็ไม่สามารถแสดงออกได้เสมอไป เนื่องจากสภาพแวดล้อมในองค์การที่อาจารย์พยาบาลปฏิบัติงานอยู่นั้น ยังมีอิทธิพลต่อพฤติกรรมในการทำงานของอาจารย์พยาบาลด้วย (Collins, 1993)

1.2 ลักษณะด้านชีวสังคม เช่น เพศและอายุ สำหรับในวงการศึกษาพยาบาล เพศ จะมีความสำคัญน้อยกว่าอายุเพราะอาจารย์พยาบาลส่วนใหญ่จะเป็นเพศหญิง ส่วนอายุจะมีความสัมพันธ์กับการผลิตผลงานของอาจารย์ มักจะมีคำกล่าวที่ขัดแย้งกันอยู่เสมอว่า "อายุมากประสบการณ์มากแต่การปฏิบัติจะอ่อนลงหรือน้อยลง"growing old impairs performance, though performance improves with experience (and with age) " (Creswell, 1985) แต่อย่างไรก็ตาม อายุที่จะใช้วัดผลผลิตทางวิชาการของอาจารย์พยาบาลส่วนใหญ่จะหมายถึงอายุหรือประสบการณ์การทำงานในวิชาชีพมากกว่า (professional age หรือ Career age)

2. นโยบายของหน่วยงานที่สนับสนุนให้อาจารย์เข้าร่วมสมทบทางวิชาการ (discipline affiliation) ซึ่งประกอบด้วย

2.1 นโยบายที่สนับสนุนการผลิตผลงานทางวิชาการ กล่าวคือ หน่วยงานให้ความสำคัญต่อ การวิจัย การผลิตตำรา การเขียนบทความของอาจารย์พยาบาลมากน้อยเพียงใด

2.2 มีนโยบายการพัฒนาอาจารย์พยาบาลในด้านนี้หรือไม่ เช่น มีการส่งไปฝึกอบรมจัดให้มีความรู้ต่าง ๆ เป็นต้น

3. การให้แรงเสริม (reinforcement) ซึ่งหมายถึง การให้การยอมรับในผลงาน Creswell (1985) เชื่อว่า การให้การยอมรับและให้ข้อมูลย้อนกลับ (feedback) ที่ดีจะเป็นแรงเสริมที่สำคัญที่จะทำให้อาจารย์มีการผลิตผลงานต่อไป ในส่วนนี้จะประกอบไปด้วย

3.1 การให้ตำแหน่งและการครองตำแหน่ง Nieswiadomy (1984) พบว่า อาจารย์พยาบาลที่มีประสบการณ์ในการสอนมากกว่า 20 ปี จะมีผลงานในอดีตออกมามากกว่าปัจจุบันที่ครองตำแหน่งอยู่ จึงอาจกล่าวได้ว่าการครองตำแหน่งเดิมนาน ๆ โดยไม่มีการให้ตำแหน่งเพิ่มขึ้นมีส่วนสัมพันธ์กับการผลิตและไม่ผลิตผลงานทางวิชาการของอาจารย์พยาบาล

3.2 สัมพันธภาพในสถานศึกษา(Collegical relationships) สัมพันธภาพในสถานศึกษาเป็นแรงเสริมที่สำคัญ (Fox, 1983 Creswell, 1985 ;) Braxton (1983) พบว่า สัมพันธภาพในสถานศึกษามีความสัมพันธ์ทางบวกอย่างมีนัยสำคัญกับผลผลิตทางวิชาการของอาจารย์แต่ละคน ซึ่ง Batey (1978) ก็พบว่า ความกดดันที่เกิดจากการมีสัมพันธภาพที่ไม่ดีกับผู้ร่วมงานในสถานศึกษาเป็นตัวต่อต้านสำคัญ ที่จะทำให้อาจารย์พยาบาลมีผลงานทางวิชาการออกมาน้อย

3.3 สภาพแวดล้อมทั่วไปขององค์การ (Organizational environment) สภาพแวดล้อมทั่วไปขององค์การจะมีลักษณะที่คล้ายคลึงกับสัมพันธภาพในสถานศึกษา มีงานวิจัยหลายงานวิจัยที่พบว่า สภาพแวดล้อมในองค์การมีความสัมพันธ์กับผลผลิตทางวิชาการของอาจารย์พยาบาล (MacPhail, 1966; Batey, 1978 ; Pranulis, 1985; Collins, 1988)

3.4 แรงเสริมทางการบริหาร (Administrative reinforcement) ส่วนใหญ่ได้แก่ เงินทุนสนับสนุน หรือแหล่งสนับสนุนอื่น ๆ ที่เป็นทรัพยากร

4. การสนับสนุนความก้าวหน้า(Accumulation of advantage) ซึ่งประกอบด้วย

4.1 เวลาและงานที่รับผิดชอบ (Time and work assignment) เวลาเป็นปัญหาสำคัญในการผลิตผลงานทางวิชาการของอาจารย์พยาบาล อาจารย์พยาบาลส่วนใหญ่มีภาระงานสอนมากทำให้อาจารย์พยาบาลไม่มีเวลา การแบ่งเบาภาระงานหรือให้เวลาสำหรับการค้นคว้าเป็นสิ่งสำคัญ ด้วยการจัดระบบงานที่เหมาะสม

4.2 การกำหนดให้สมาชิกใหม่ต้องมีประสบการณ์ในการวิจัย เขียนตำรา หรือเขียนบทความได้ก็เป็นสิ่งจำเป็น

4.3 การยอมรับในความมีชื่อเสียงของอาจารย์ที่ผลิตผลงาน

4.4 การสร้างทีมงานที่ดีช่วยกันในการผลิตผลงานวิจัย แต่งตำรา

4.5 การมีแหล่งทรัพยากรเพื่อการค้นคว้าที่ทันสมัย เช่น มีห้องสมุด มีหนังสือ มีคอมพิวเตอร์

Collins เชื่อว่าหากมีปัจจัยต่าง ๆ ดังที่กล่าวมานี้แล้วจะทำให้อาจารย์พยาบาลมีผลผลิตทางวิชาการออกมาสูงขึ้นกว่าที่เป็นอยู่

จากที่กล่าวมาจะเห็นว่า ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับผลผลิตทางวิชาการของอาจารย์พยาบาลนั้น อาจจะพิจารณาได้เป็น 2 ลักษณะใหญ่ ๆ คือ

1. ลักษณะส่วนบุคคล

2. ลักษณะของสภาพแวดล้อมในสถาบัน ที่เอื้ออำนวยต่อการผลิตผลงานทางวิชาการ ในการวิจัยครั้งนี้สนใจศึกษาตัวแปรทั้ง 2 ลักษณะ ด้วยเหตุผลที่ว่าปัจจัยลักษณะส่วนบุคคลเป็นปัจจัยสำคัญที่จะก่อให้เกิดการผลิตผลงานทางวิชาการ และแม้จะมีคณะบุคคลที่ดีเยี่ยมเพียงใดก็อาจประสบความล้มเหลวได้หากสภาพแวดล้อมไม่เอื้ออำนวย ดังนั้น จึงเชื่อว่าตัวแปรทั้งสองมีความจำเป็นต่อการผลิตผลงานทางวิชาการของอาจารย์พยาบาล และคาดว่าจะสัมพันธ์กับผลผลิตทางวิชาการของอาจารย์พยาบาล ตัวแปรจากปัจจัยทั้งสองที่จะนำมาศึกษา ผู้วิจัยได้ศึกษาแนวคิดทฤษฎีต่าง ๆ และผลงานวิจัยเชิงประจักษ์ที่มีผู้ศึกษาไว้บ้างแล้วมาประมวลเป็นกลุ่มตัวแปรที่จะใช้ในการศึกษาครั้งนี้ ในส่วนของสภาพแวดล้อมในสถานศึกษาพยาบาลที่เอื้ออำนวยต่อการผลิตผลงานทางวิชาการ ผู้วิจัยจะใช้คำว่า "บรรยากาศทางวิชาการ" ซึ่งกรอบแนวคิดเกี่ยวกับบรรยากาศทางวิชาการจะได้นำเสนอเป็นลำดับต่อไป

2.1 ลักษณะส่วนบุคคล

จากการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องพบว่า มีการศึกษาตัวแปรด้านลักษณะส่วนบุคคลที่สัมพันธ์กับผลผลิตทางวิชาการของอาจารย์อยู่มากพอสมควร บางเรื่องมีการศึกษาหลาย ๆ ตัวแปร แต่พบว่ามีบางตัวแปรเท่านั้นที่สัมพันธ์กับผลผลิตทางวิชาการของอาจารย์อย่างมีนัยสำคัญ ตัวแปรที่จะนำมาศึกษาครั้งนี้จะพิจารณาเฉพาะตัวแปรที่มีลักษณะร่วมและสามารถปรับเข้ากับสภาพความเป็นจริงของอาจารย์พยาบาล ซึ่งแบ่งพิจารณาได้ดังนี้

อายุ

Creswell (1985) ให้ความเห็นว่า เมื่ออายุมากขึ้นอาจารย์จะมีผลงานน้อยลง เพราะปฏิบัติน้อยลง ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของ สมใจ จิตพิทักษ์ (2534) ที่พบว่า อายุของอาจารย์มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒมีความสัมพันธ์ทางลบกับผลผลิตทางการวิจัยของอาจารย์และพบว่า กลุ่มตัวอย่างที่มีอายุช่วง 26-30 ปี มีผลผลิตทางการวิจัยแตกต่างจากกลุ่มตัวอย่างที่มีอายุสูงกว่า 45 ปี และอาจารย์ที่ทำวิจัยส่วนใหญ่มีอายุอยู่ในช่วง 36-50 ปี จากการศึกษาของ Baumgardner (1989) ; O'Mara (1992) พบว่า อายุเป็นตัวทำนายผลผลิตทางวิชาการของอาจารย์พยาบาลที่ดี

วุฒิการศึกษา

วุฒิการศึกษาจะมีความสัมพันธ์ทางบวกกับผลผลิตทางวิชาการ (Nieswiadomy, 1984 ; Baumagardner, 1989 ; Stevenson, 1992 ; Sato, 1992 ; วัลลภา จันทรดี, 2532 ; สมใจ จิตพิทักษ์, 2534) นั่นหมายถึงว่า หากอาจารย์พยาบาลมีวุฒิการศึกษาสูงน่าจะมีผลผลิตทางวิชาการสูงด้วย สมเจตน์ ชื่นปรีชา (2536) กล่าวว่า สถานศึกษาใดที่มีอาจารย์จบปริญญาเอกมากเท่าใด ศักยภาพที่จะสร้างและพัฒนาความเป็นเลิศทางวิชาการด้วยการผลิตผลงานทางวิชาการย่อมมีมากกว่าสถานศึกษาอื่น ๆ

ตำแหน่งงาน

ตำแหน่งงานเป็นตัวแปรหนึ่งที่พบว่า มีความสัมพันธ์กับผลผลิตทางวิชาการของอาจารย์ จากการศึกษาของ ชวนพิศ พรรัมย์ (2528) และ Watson (1977) พบว่า การผลิตผลงานทางวิชาการมีความสัมพันธ์กับตำแหน่งหน้าที่ในการทำงาน โดยที่อาจารย์ที่มีตำแหน่งไม่สูงนักจะขวนขวายผลิตผลงานทางวิชาการ เพราะต้องการใช้ผลงานทางวิชาการเพื่อขอเลื่อนตำแหน่งหรือความก้าวหน้าทางหน้าที่การงาน จึงทำให้มีความสนใจอยากรู้อยากเห็นอยู่ในระดับสูง ส่วนอาจารย์ที่อยู่ในตำแหน่งสูงหรือตำแหน่งผู้บริหารจะมีการผลิตผลงานทางวิชาการลดลง เนื่องจากผู้บริหารจะมีภาระงานอื่น ๆ มากขึ้น

ประสบการณ์การทำงานในสถานศึกษาพยาบาล

ประสบการณ์ทำงานในสถานศึกษาพยาบาล หมายถึง ระยะเวลาในการปฏิบัติงานในสถานศึกษาพยาบาล ซึ่งเป็นตัวแปรหนึ่งที่มีความสัมพันธ์กับผลผลิตทางวิชาการของอาจารย์ (วัลลภา จันทรดี; 2532, Nieswiadomy, 1984) Nieswiadomy (1984) พบว่าอาจารย์พยาบาลที่ปฏิบัติงานในสถานศึกษาพยาบาล 16-20 ปี และมากกว่า 20 ปี จะมีผลผลิตทางวิชาการมากกว่าอาจารย์พยาบาลที่ปฏิบัติงาน 5-15 ปี

ประสบการณ์การสอนในสถานศึกษาพยาบาล

Nieswiadomy (1984) พบว่า ประสบการณ์ในการสอนของอาจารย์พยาบาลมีความสัมพันธ์กับผลผลิตทางวิชาการของอาจารย์พยาบาล โดยอาจารย์พยาบาลที่มีประสบการณ์การสอนในสถานศึกษาพยาบาลช่วง 16-20 ปี จะเป็นกลุ่มที่มีผลผลิตทางวิชาการมากที่สุด และจากการศึกษาของ Baumgardner(1989) พบว่า ประสบการณ์การสอนในสถานศึกษาพยาบาลของอาจารย์พยาบาลเป็นตัวทำนายผลผลิตทางวิชาการของอาจารย์พยาบาลที่ดี

ภาระงานสอน

บทบาทด้านการสอนของอาจารย์พยาบาลนั้น ครอบคลุมการสอนทั้งภาคทฤษฎี ภาคทดลอง(Demonstration) และการสอนภาคปฏิบัติ (de Tornyay,1988) ซึ่ง Solomons, Jordison และ Powell (1980) ได้กล่าวว่า การสอนภาคทฤษฎีนั้นส่วนใหญ่จะเป็นการบรรยาย การสัมมนาหรือการอภิปรายที่จัดทำขึ้นในชั้นเรียน ส่วนการสอนภาคปฏิบัติ หมายถึงการจัดการเรียนการสอนในตึกผู้ป่วย รวมถึงการให้คำปรึกษา การอภิปรายเกี่ยวกับประสบการณ์ในคลินิคและการนิเทศการสอนในคลินิคด้วย งานด้านการสอนของอาจารย์พยาบาลนั้นเป็นงานหลักที่มีความสำคัญ และเป็นงานที่อาจารย์พยาบาลต้องใช้เวลามาก เพราะการสอนที่มีประสิทธิภาพนั้น ต้องมีการเตรียมตัวในการสอนเป็นอย่างดี ดังนั้นภาระงานสอนของอาจารย์พยาบาลจึงอยู่ในเกณฑ์ที่สูง เมื่อเทียบกับภาระงานของอาจารย์ที่สอนในระดับอุดมศึกษาทั่วไป (Crawford and other, 1988) และข้อบังคับสภาการพยาบาลเกี่ยวกับหลักสูตรการเรียนการสอนได้กำหนดภาระงานสอนของอาจารย์พยาบาลไว้ว่า ผู้บริหารควรทำการสอน 3 ชั่วโมงต่อสัปดาห์ (โดยประมาณ) ส่วนอาจารย์พยาบาลควรทำการสอนประมาณ 20 ชั่วโมงต่อสัปดาห์

ซึ่งรวมทั้งภาคทฤษฎีและภาคปฏิบัติ (สภาการพยาบาล, 2532) แต่โดยสภาพความเป็นจริงแล้ว อาจารย์พยาบาลมักมีภาระงานสอนสูงกว่าที่กำหนดไว้ ภาระงานสอนหรือชั่วโมงในการสอน เป็นปัญหาสำคัญที่ทำให้อาจารย์พยาบาลไม่มีเวลาผลิตผลงานทางวิชาการ Solomons (1980) พบว่า อาจารย์พยาบาลใช้เวลาร้อยละ 69.7 ของเวลาทั้งหมดกับการสอนในขณะที่ใช้เวลาในการผลิตผลงานทางวิชาการเพียงร้อยละ 6.4 บริการวิชาการร้อยละ 9.0 และร่วมกิจกรรมทางวิชาชีพร้อยละ 15 และจากการสำรวจเวลาปฏิบัติงานของอาจารย์พยาบาลโดย Coudret (1981) พบว่า อาจารย์พยาบาลมีภาระงานสอนมากกว่า 20 ชั่วโมงต่อสัปดาห์ จึงเป็นการยากที่จะให้อาจารย์พยาบาลมีเวลาสำหรับผลิตผลงานทางวิชาการ สำหรับในประเทศไทย ดาราพร คงจา (2534) ได้ศึกษาเกี่ยวกับความต้องการวิทยาจารย์ในวิทยาลัยพยาบาลสังกัดกองงานวิทยาลัยพยาบาล สำนักงานปลัดกระทรวงสาธารณสุข พบว่า อาจารย์พยาบาลมีภาระงานสอนเฉลี่ยถึง 37.90 ชั่วโมงต่อสัปดาห์ ในขณะที่ใช้เวลาในการวิจัยและผลิตผลงานวิชาการเฉลี่ยเพียง 1.82 ชั่วโมงต่อสัปดาห์ ซึ่งเป็นเวลาที่น้อยมาก เพราะหากพิจารณากันตามความเป็นจริงแล้ว การผลิตและการสร้างผลงานทางวิชาการนั้นเป็นงานที่ต้องใช้เวลามาก ใช้เวลาคร่ำเคร่ง และใช้เวลาอย่างต่อเนื่องจึงจะสร้างผลงานวิชาการได้อย่างดีและมีคุณภาพ (ไพฑูรย์ สินลารัตน์, 2533) ด้วยเหตุนี้จึงเป็นสาเหตุหนึ่งที่ทำให้อาจารย์พยาบาลมีผลงานทางวิชาการออกมาน้อย

จากการศึกษาของ Baumgardner (1989) พบว่า ชั่วโมงในการสอนของอาจารย์พยาบาลมีความสัมพันธ์ทางลบกับผลผลิตทางวิชาการของอาจารย์พยาบาล ดังนั้นจึงอาจกล่าวได้ว่า ภาระงานสอนน่าจะมีความสัมพันธ์กับผลผลิตทางวิชาการ และสำหรับภาระงานสอนที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ จะหมายถึง เวลาที่ใช้ในการสอนภาคทฤษฎีและ ภาคปฏิบัติ ซึ่งคิดหน่วยภาระงานสอนเป็นชั่วโมงต่อสัปดาห์ (Crawford and others, 1988)

การอ่านวารสารทางวิชาชีพ

การอ่านวารสารทางวิชาชีพ เป็นวิธีหนึ่งที่ทำให้อาจารย์มีความรู้มากขึ้น โรจน์ ดุลยากร (2527) ได้ศึกษาถึงแหล่งวิชาการต่าง ๆ ในชุมชนที่ผู้สอนวิชาสังคมศึกษาโรงเรียนฝึกหัดครูและวิทยาลัยครูใช้ รวม 12 รายการ พบว่าแหล่งวิชาการที่ผู้สอนเคยใช้ในการแสวงหาความรู้มากที่สุดถึงร้อยละ 99.11 คือ เอกสาร วารสาร และสิ่งตีพิมพ์ โดยผู้สอนให้เหตุผลว่าผู้สอนสามารถใช้ได้สะดวกมากกว่าแหล่งอื่น ๆ ผลการวิจัยนี้แสดงให้เห็นถึงความสำคัญของเอกสาร วารสารและสิ่งตีพิมพ์ นอกจากนั้น จินตนา นาคใหญ่ (2527) ยังกล่าวเสริมว่า การ

I16332659

อ่านหนังสือ ตำราวิชาการนั้น เป็นการอ่านเพียงด้านเดียว คือด้าน ทฤษฎี เท่านั้น แต่การอ่านวารสารทางวิชาการหรือการอ่านวารสารทางวิชาชีพ เป็นการอ่านทั้งทางด้านทฤษฎีและปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น รวมทั้งแนวทางแก้ไขปัญหาเหล่านั้น เพราะส่วนใหญ่ผู้เขียนมักให้ข้อคิดเห็น วิพากษ์วิจารณ์ ที่เป็นประโยชน์และทำให้ผู้อ่านคิดตาม แล้วเกิดความกระตือรือร้นที่จะศึกษาในเรื่องต่าง ๆ นั้นต่อไป มีงานวิจัยหลายงานวิจัยที่สนับสนุนว่า การบอกรับวารสารทางวิชาชีพมีความสัมพันธ์กับผลผลิตทางวิชาการของอาจารย์ อาทิ Yun (1984) ได้ศึกษาผลผลิตทางการวิจัยของอาจารย์เชื้อสายจีนในมหาวิทยาลัยในสหรัฐอเมริกา พบว่า การบอกรับวารสารวิชาการเป็นตัวทำนายที่ดี ซึ่งสอดคล้องกับการค้นพบของ Waworuntun (1986) ที่พบว่า การบอกรับวารสารทางวิชาชีพต่างประเทศ จะสัมพันธ์กับผลผลิตทางการวิจัยของอาจารย์ ในปีเดียวกัน Ostmoe (1986) ได้ศึกษาเกี่ยวกับปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับผลผลิตทางวิชาการของอาจารย์พยาบาล พบว่า การบอกรับวารสารของอาจารย์พยาบาล มีความสัมพันธ์ทางบวกและเป็นตัวทำนายผลผลิตทางวิชาการของอาจารย์พยาบาลที่ดี

สำหรับในการวิจัยนี้ ตัวแปรการบอกรับวารสารทางวิชาชีพจะใช้ว่า "การอ่านวารสารทางวิชาชีพ" แทน ทั้งนี้เพราะในสภาพความเป็นจริงแล้วคงมีอาจารย์พยาบาลส่วนน้อยที่รับวารสารทางวิชาชีพ เนื่องจากสามารถใช้บริการในห้องสมุดได้ และการอ่านวารสารทางวิชาชีพ ในที่นี้จะหมายถึง การอ่านวารสารที่เกี่ยวข้องกับวิชาชีพพยาบาล อาจเป็นภาษาไทยหรือภาษาต่างประเทศก็ได้ ทั้งในแง่ของการศึกษาพยาบาล การวิจัยทางการพยาบาล การบริหารการพยาบาล การบริการพยาบาล รวมทั้งการแพทย์และการสาธารณสุขด้วย

การเข้าร่วมกิจกรรมทางวิชาการ

การแสวงหาความรู้ของอาจารย์นั้นสามารถทำได้หลายวิธี เช่น การศึกษาต่อในชั้นสูงกว่าเดิม การเข้าอบรมจากสถาบันทางการศึกษาเป็นครั้งคราว การจัดโปรแกรมการศึกษาด้วยตนเอง การค้นคว้าจากสื่อสารมวลชนประเภทต่าง ๆ รวมทั้งการพบปะสนทนาแลกเปลี่ยนความรู้ระหว่างอาจารย์ด้วยกัน การเข้าฟังคำบรรยายของผู้เชี่ยวชาญทางวิชาการ ซึ่ง Yun (1984) พบว่า ความถี่ในการติดต่อสื่อสารกับนักวิชาการสามารถทำนายผลผลิตทางการวิจัยที่ดี ซึ่งคล้ายคลึงกับการศึกษาของ สมใจ จิตพิทักษ์ (2534) ที่พบว่าการเข้าร่วมกิจกรรมปะทะสังสรรค์ทางวิชาการมีความสัมพันธ์ทางบวกกับผลผลิตทางการวิจัยของอาจารย์ กล่าวคือ อาจารย์ที่มีความถี่ในการเข้าร่วมกิจกรรมปะทะสังสรรค์ทางวิชาการมาก จะมีผลงานวิจัยออกมามากทำให้ผลผลิตทางการวิจัยมีค่าสูง จึงอาจกล่าวได้ว่า ความถี่ในการติดต่อสื่อสารกับนักวิชาการเป็น

ตัวแปรหนึ่งที่น่าจะทำให้อาจารย์มีผลผลิตทางวิชาการสูงขึ้น

สำหรับการวิจัยนี้ ตัวแปรความถี่ในการติดต่อสื่อสารกับนักวิชาการและการเข้าร่วมปะทะสังสรค์ทางวิชาการ ผู้วิจัยจะใช้ว่า "การเข้าร่วมกิจกรรมทางวิชาการ" ซึ่ง หมายถึง การพบปะแลกเปลี่ยนความคิดเห็น การแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสารและการเข้าร่วมประชุมสัมมนาทางวิชาการ ทั้งในฐานะผู้เสนอผลงาน ผู้วิจารณ์ผลงาน หรือผู้เข้าร่วมประชุม

ลักษณะนิสัยที่เอื้อต่อการผลิตผลงานทางวิชาการ

Eysenck , Arnold and Meili (1972) กล่าวว่า นิสัย (Habits) หมายถึง แนวโน้มในการแสดงพฤติกรรมต่าง ๆ ของแต่ละบุคคล ที่เกิดจากการฝึกฝนเป็นประจำจนกลายเป็นพฤติกรรมที่เป็นไปโดยอัตโนมัติ นอกจากนั้น Madox (1963) ยังอธิบายว่า แบบแผนของพฤติกรรมที่เป็นไปโดยอัตโนมัตินี้ จะทำให้บุคคลสามารถจัดการกับสถานการณ์ที่เฉพาะเจาะจงได้โดยง่าย ซึ่งจะเป็นประโยชน์ต่อการทำงานที่มีประสิทธิภาพ

Collins (1993) กล่าวว่า ลักษณะนิสัยหรือบุคลิกลักษณะที่ติดตัวของอาจารย์พยาบาลเป็นปัจจัยสำคัญอย่างหนึ่งที่สัมพันธ์กับผลผลิตทางการวิจัยของอาจารย์พยาบาล และจากการศึกษาของ Kearney (1988) พบว่า ลักษณะนิสัยที่สัมพันธ์กับผลผลิตทางการวิจัยของอาจารย์พยาบาลได้แก่ ความมานะ พยายาม ความอดทน ความคิดสร้างสรรค์ ความมีเหตุผล การมีมนุษยสัมพันธ์ที่ดีกับบุคคลอื่น การยอมรับความคิดเห็นบุคคลอื่น

จากการศึกษาของ กานดา พูนลาภทวี (2524) เกี่ยวกับสมรรถภาพในการวิจัยและประเมินผลการศึกษา โดยการสอบถามความคิดเห็นของผู้บริหาร นักวิจัยและนักประเมินผล สรุปได้ว่า นักวิจัยควรมีคุณลักษณะดังนี้

1. มีความรับผิดชอบ
2. มีความศรัทธาต่อการดำเนินงานวิจัย
3. มีเหตุผล
4. มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์
5. ใจกว้าง ยอมรับฟังความคิดเห็น
6. มีความอดทน วิริยะ อุตสาหะ

7. มีความสนใจศึกษาค้นคว้าอยู่เสมอ
8. ซื่อสัตย์และมีใจเป็นกลาง ไม่อคติ
9. มีความกระตือรือร้น
10. ไม่เชื่อในสิ่งใดง่าย ๆ
11. เป็นผู้มุ่งหวังหรือต้องการจะทำอะไรได้สำเร็จ
12. มีความละเอียดถี่ถ้วนและรอบคอบอยู่เสมอ
13. กล้าวิพากษ์วิจารณ์ด้วยหลักเหตุผล
14. มีความอยากรู้อยากเห็น
15. ช่างสังเกต
16. เชื่อมั่นในตนเอง
17. มีความเป็นระเบียบ
18. สามารถร่วมงานเป็นคณะได้
19. สนใจฝึกฝนวิธีการใหม่ ๆ เสมอ
20. มีมนุษยสัมพันธ์
21. สงสัยในสิ่งต่าง ๆ อยู่เสมอ

นพรัตน์ ชูชาติวรรณกุล (2529) กล่าวว่า ผู้ที่จะประสบความสำเร็จในการวิจัยหรือสร้างผลงานทางวิชาการนั้น จะต้องเป็นผู้ที่มีลักษณะดังนี้

1. ศรัทธาในคุณค่าแห่งความรู้ เชื่อมั่นในหลักวิชาการ
2. อยากรู้อยากเห็นอยู่เสมอ
3. มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์
4. ซื่อสัตย์ต่อผลงาน
5. มีแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์
6. อดทน วิริยะ อุตสาหะ
7. มีเหตุผล ปราศจากอคติ
8. มีความคิดเป็นอิสระ ละเอียดรอบคอบ
9. มีลักษณะยืดหยุ่น มองปัญหาหลายด้าน
10. ช่างสังเกต
11. ถ่อมตน
12. มีมนุษยสัมพันธ์

13. ตรงต่อเวลา
14. ใจกว้างยอมรับฟังความคิดเห็นคนอื่น
15. รู้จักรักษาความลับ
16. เชื่อมั่นในกฎธรรมชาติ
17. รู้จักประหยัด
18. มีวินัยในตนเอง
19. มีความสุขเพลิดเพลินต่อการทำงาน
20. มีความรู้สึกว่างานทุก ๆ อย่างมีคุณค่ากับตนเองและผู้อื่น
21. มีความหวังที่จะเห็นผลงานอยู่เสมอ
22. เป็นผู้เสียสละ

นอกจากนั้น พวงรัตน์ ทวีรัตน์ (2531) ให้ข้อเสนอแนะว่า นักวิจัยที่ดีจะต้องมีคุณสมบัติทางด้านความรู้สึกและอารมณ์ดังนี้

1. เป็นผู้ที่มีความสนใจอยากรู้อยากเห็นในสิ่งต่าง ๆ อยู่ตลอดเวลา
2. เป็นผู้ที่มีทัศนคติที่ดีต่อการแสวงหาความรู้
3. เป็นผู้ที่มีความสุขเพลิดเพลินต่อสิ่งใหม่ ๆ
4. เป็นผู้มีจิตใจดีและสามารถติดต่อประสานงานกับผู้อื่นได้
5. เป็นผู้มีความกระตือรือร้น
6. กล้าคิดกล้าตัดสินใจ
7. มีเหตุผลและเชื่อมั่นในหลักของเหตุและผล
8. ใช้เหตุผลในการตัดสินใจ
9. มีความเชื่อมั่นในตนเอง
10. มีความอดทนต่อการแสวงหาความรู้
11. มีจิตใจกว้างยอมรับฟังคำวิพากษ์วิจารณ์ของผู้อื่น ที่มีต่อผลงานของตนเองทั้งทางบวกและทางลบ
12. มีความสามารถในการประเมินสิ่งต่าง ๆ ได้ถูกต้อง
13. เป็นคนช่างสังเกต
14. ควบคุมตนเองได้
15. ซื่อสัตย์ต่อตนเองและผู้อื่นด้วยการไม่ปิดบังผลงานวิจัยที่แตกต่างไปจากผู้อื่น

จากที่กล่าวมาจะเห็นว่า ลักษณะนิสัยส่วนบุคคลเป็นปัจจัยหนึ่งที่มีความสำคัญในการผลิตผลงานทางวิชาการ หากอาจารย์มีลักษณะนิสัยที่เอื้อต่อการผลิตผลงานทางวิชาการแล้ว น่าจะเป็นแรงผลักดันอย่างหนึ่ง ที่จะทำให้อาจารย์ประสบผลสำเร็จในการผลิตผลงานทางวิชาการ ดังนั้นจากแนวคิดและงานวิจัยดังกล่าว จึงสรุปลักษณะนิสัยที่เอื้อต่อการผลิตผลงานทางวิชาการของอาจารย์พยาบาลเพื่อเป็นขอบเขตในการวิจัยครั้งนี้ว่า หมายถึง คุณลักษณะที่เป็นเอกลักษณ์ของแต่ละบุคคล ซึ่งเป็นแบบแผนของพฤติกรรมที่แสดงออกเป็นประจำและมีผลผลักดันให้บุคคลเกิดการผลิตผลงานทางวิชาการขึ้น ซึ่งได้แก่ มีความรับผิดชอบ มีความขยันอดทน มีความเชื่อมั่นในตนเอง กล้าตัดสินใจ อยากรู้อยากเห็น มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ มีเหตุผลและมีมนุษยสัมพันธ์ที่ดีกับบุคคลอื่น

ทัศนคติต่อการผลิตผลงานทางวิชาการ

ทัศนคติเป็นเรื่องของนามธรรม เป็นสิ่งที่เกิดขึ้นจากการเรียนรู้ หรือเกิดจากประสบการณ์ของบุคคล เป็นตัวการสำคัญที่มีอิทธิพลต่อการคิดและการกระทำของบุคคลเป็นอันมาก ทัศนคติเป็นความรู้สึกที่บุคคลมีต่อสิ่งหนึ่งสิ่งใด ซึ่งความรู้สึกนั้นอาจเป็นไปในทางบวก คือพึงพอใจ หรืออาจเป็นไปในทางลบคือไม่พึงพอใจก็ได้ และจะเป็นแรงจูงใจที่สำคัญที่จะกำหนดพฤติกรรมของบุคคลให้กระทำสิ่งหนึ่งสิ่งใด (Fishbein, 1975; จารุวรรณ ต.สกุล, 2528)

พีรวัฒน์ วงษ์พรม (2533) กล่าวว่า การสร้างทัศนคติที่ดีต่อการวิจัยและการสร้างสรรค์ผลงานทางวิชาการเป็นแรงจูงใจภายในที่สำคัญ ที่จะทำให้อาจารย์มีการผลิตผลงานทางวิชาการออกมามากขึ้น จากการศึกษาของ นิตยา ศรีสอน (2532) เกี่ยวกับการผลิตผลงานทางวิชาการของอาจารย์ภาควิชาบรรณารักษ์ พบว่า แรงจูงใจที่สำคัญที่ทำให้อาจารย์ภาควิชาบรรณารักษ์ผลิตผลงานทางวิชาการก็คือ ความรู้สึกที่ตระหนักถึงความสำคัญและคุณค่าของผลงานทางวิชาการที่มีต่อการพัฒนาทางวิชาการและการเรียนการสอน ซึ่งแสดงให้เห็นถึงการมีทัศนคติทางบวกต่อการผลิตผลงานทางวิชาการ

การมีทัศนคติที่ดีต่อการผลิตผลงานทางวิชาการ มีความสัมพันธ์กับผลผลิตทางการวิจัยของอาจารย์ (สมใจ จิตนิทักษ์, 2534) ทัศนคติที่ดีจะเป็นแรงจูงใจให้บุคคลปฏิบัติงานได้ประสบผลสำเร็จ การมีทัศนคติที่แตกต่างกันของอาจารย์อาจทำให้ผลงานที่ผลิตออกมาแตกต่างกันได้ ดังที่ จรัส สุวรรณเวลา และคณะ (2529) ให้ความเห็นว่า

...แม้แต่ในวงวิชาการหรือในหมู่อาจารย์มหาวิทยาลัยเอง ก็มีความคิดและความเห็นเกี่ยวกับการวิจัยแตกต่างกัน บางคนก็เห็นเป็นสิ่งเลวร้ายที่ทำให้การสอนเสียไป ด้วยเหตุที่เห็นตัวอย่างเพื่อนอาจารย์บางคนใช้การวิจัยเป็นการหาประโยชน์ใส่ตน หรือเป็นการสร้างชื่อเสียงส่วนบุคคลทั้งที่เกิดขึ้นจริงและเป็นภาพที่เกิดจากความริษยา บางคนก็เห็นว่าเป็นของดีเลิศแต่ดีเกินไป เอื้อมไม่ถึง...

บางท่านก็เห็นว่าเป็นความสูญเปล่าไม่มีผู้นิยมชมชอบในผลงานวิจัยหรือผลงานวิชาการ ขาดการยอมรับความสำคัญของผลงานทางวิชาการ นอกจากนั้น สมชาย เทพแสง (2533) ยังกล่าวเสริมอีกว่า อาจารย์ส่วนใหญ่มักคิดว่าการวิจัย การเขียนตำรา การแต่งหนังสือ เป็นเรื่องที่ยาก และอาจารย์หลายท่านคิดว่างานเหล่านี้เป็นเรื่องของนักวิชาการในระดับกรม กอง จึงเป็นเรื่องที่ยุ่งยากเกินความจำเป็นสำหรับตัวอาจารย์ที่จะทำ สิ่งเหล่านี้แสดงให้เห็นถึงทัศนคติทางด้านลบต่อการผลิตผลงานทางวิชาการซึ่งจะเป็นอุปสรรคสำคัญที่ทำให้ขาดการผลิตผลงานทางวิชาการ

จากที่กล่าวมา สรุปได้ว่า ทัศนคติต่อการผลิตผลงานทางวิชาการ หมายถึงความรู้สึกหรือความเชื่อที่มีต่อการผลิตผลงานทางวิชาการ กล่าวคือ ถ้าบุคคลมีความรู้สึกหรือมีความเชื่อว่าการผลิตผลงานทางวิชาการเป็นสิ่งที่ดีมีประโยชน์ ก็จะชอบและพอใจต่อการผลิตผลงานทางวิชาการและพร้อมหรือตั้งใจจะผลิตผลงานทางวิชาการ ในทางกลับกัน ถ้าบุคคลเชื่อว่า การผลิตผลงานทางวิชาการไม่ดีทำให้เสียเวลาและไม่มีประโยชน์ ก็จะไม่ชอบ ไม่พอใจและไม่ตั้งใจที่จะผลิตผลงานทางวิชาการ ดังนั้น ทัศนคติของอาจารย์ที่มีต่อการผลิตผลงานทางวิชาการนั้นเป็นเรื่องสำคัญ หากอาจารย์มีทัศนคติที่ดีต่อการผลิตผลงานทางวิชาการ ด้วยตระหนักถึงความสำคัญของผลงานทางวิชาการแล้วก็จะเป็นแรงจูงใจที่สำคัญ ที่จะทำให้อาจารย์มีการค้นคว้าและผลิตผลงานทางวิชาการออกมามากขึ้น ในทางตรงกันข้ามหากอาจารย์มีทัศนคติที่ไม่ดีต่อการผลิตผลงานทางวิชาการ เช่น เห็นว่ายากเกินไปหรือไม่จำเป็นต้องทำก็ได้ พฤติกรรมที่แสดงออกก็คือไม่ทำอะไรที่เกี่ยวกับการค้นคว้าทั้งสิ้น ซึ่งก็จะเป็นอุปสรรคสำคัญในการพัฒนาตนเองทางด้านวิชาการของอาจารย์ และในที่สุดก็จะไม่มีความรู้ใหม่ ๆ ที่ทันสมัยมาถ่ายทอดแก่ผู้เรียน การเรียนการสอนก็วนเวียนอยู่ในเนื้อหาความรู้เดิม ไม่มีการพัฒนาตามสภาพสังคมที่เปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา และหากเป็นเช่นนี้ก็ย่อมส่งผลกระทบกระเทือนต่อคุณภาพของบัณฑิตอย่างแน่นอน

2.2 บรรยากาศทางวิชาการ

2.2.1 บรรยากาศทางวิชาการ : ความหมาย

สำหรับตัวแปรด้านสภาพแวดล้อมในสถานศึกษา ที่เอื้อต่อการผลิตผลงานทางวิชาการของอาจารย์พยาบาล ผู้วิจัยจะใช้ว่า "บรรยากาศทางวิชาการ" ด้วยเหตุผลดังต่อไปนี้

คำว่า บรรยากาศทางวิชาการ เป็นคำที่ใช้กันมากในวงวิชาการศึกษา และส่วนใหญ่จะเข้าใจความหมายกันดี ดังนั้นจึงไม่ปรากฏว่ามีผู้นิยามความหมายของคำนี้ไว้แน่ชัด คำว่า บรรยากาศทางวิชาการ ถือเป็นคำประสมของคำ 2 คำ คือ บรรยากาศ และวิชาการ พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2525 ให้ความหมายของคำดังกล่าวไว้ดังนี้

บรรยากาศ น. อากาศที่หุ้มห่อโลกหรือเทห์ฟากฟ้าใด ๆ โดยปริยาย หมายถึง ความรู้สึกหรือสิ่งที่อยู่รอบ ๆ ตัว เช่น บรรยากาศในที่ประชุม บรรยากาศรอบ ๆ ด้าน

วิชาการ น. การที่เกี่ยวกับวิชาความรู้โดยเฉพาะ

เพราะฉะนั้นบรรยากาศทางวิชาการ จึงน่าจะหมายถึง สิ่งรอบตัว ๆ ที่เกี่ยวกับวิชาความรู้โดยเฉพาะ ที่สามารถรับรู้ได้

จากการทบทวนเอกสารต่าง ๆ พบว่า มีคำที่มีความหมายใกล้เคียงกัน ซึ่งน่าจะใช้แทนความหมายของบรรยากาศทางวิชาการได้ เช่น

ระวี ภาวิไล (2515) กล่าวว่า บรรยากาศทางวิชาการ ได้แก่ สภาพแวดล้อมที่เกื้อกูล สนับสนุน สร้างสรรค์ รักษาและถ่ายทอดวิชาการ รวมทั้งสภาพทางสังคม จิตใจ และสติปัญญาอันมีผลกระทบต่อการดำเนินชีวิตร่วมกันในสถาบันอุดมศึกษา

สายสมร วงศ์สวัสดิ์ (2531) กล่าวถึง สภาพแวดล้อมทางวิชาการว่าหมายถึง ลักษณะสภาพการณ์ที่เอื้ออำนวยต่อการศึกษาค้นคว้าของอาจารย์และนักศึกษา เพื่อให้บรรลุจุดมุ่งหมายของการปฏิบัติบทบาททางวิชาการและความสามารถทางวิชาการ

สุกัญญา สุวรรณนาคินทร์ (2535) ให้ความหมายของสภาพแวดล้อมทางวิชาการว่าหมายถึง ลักษณะสภาพการณ์ เหตุการณ์ ปรากฏการณ์ และแนวคิดทั้งที่เป็นรูปธรรมและนามธรรม มีอิทธิพลในการส่งเสริม สนับสนุน เกื้อกูลและอำนวยต่อการศึกษาค้นคว้าของสมาชิก เพื่อให้มีความเจริญทางปัญญา ร่างกาย อารมณ์ สังคม จิตใจ และต่อการพัฒนากล่อมเกลา หรือเปลี่ยนแปลงบุคลิกภาพของมวลสมาชิก

ส่วน Stern (1963) ได้ให้ความเห็นว่า บรรยากาศทางวิชาการ (Intellectual climate) เป็นองค์ประกอบสำคัญองค์ประกอบหนึ่งของบรรยากาศสถานศึกษาโดยจะอยู่ในส่วนขององค์ประกอบแรงกดดันพัฒนา (Development Press) ซึ่ง Stern ให้ความเห็นว่า บรรยากาศทางวิชาการในที่นี้หมายถึง สภาพต่าง ๆ ในสถานศึกษาที่ช่วยส่งเสริมความเป็นวิชาการ เช่น ความพร้อมของอาจารย์ สัมพันธภาพระหว่างบุคคลในสถานศึกษา ตลอดจนสิ่งอำนวยความสะดวกอื่นๆ

จากที่กล่าวมาสรุปได้ว่า บรรยากาศทางวิชาการ หมายถึง สภาพแวดล้อมในสถานศึกษาที่เป็นรูปธรรมและนามธรรมที่มีอิทธิพลในการส่งเสริม สนับสนุน เกื้อกูล และเอื้ออำนวยต่อการศึกษา ค้นคว้าของมวลสมาชิก เพื่อให้มวลสมาชิกมีความเจริญทางความรู้และสติปัญญา และมีความก้าวหน้าและพัฒนาทางวิชาการ ซึ่งเป็นสภาพที่สมาชิกรับรู้ได้

2.2.2 ความสำคัญของบรรยากาศทางวิชาการในสถานศึกษา

สถาบันอุดมศึกษา เป็นสถาบันทางสังคมที่ทำหน้าที่ถ่ายทอดความรู้และวัฒนธรรมของสังคมไปสู่สมาชิกรุ่นใหม่ของสังคม เตรียมคนรุ่นใหม่ออกไปรับผิดชอบต่อสังคม และประสบความสำเร็จของชีวิต เช่นเดียวกับสถาบันการศึกษาระดับอื่น ๆ และประเภทอื่น ๆ อย่างไรก็ตาม สถาบันอุดมศึกษามีลักษณะเด่นที่จะบ่งชี้ให้เห็นความแตกต่างออกไปจากสถาบันการศึกษาอื่น ๆ อยู่หลายประการ ดังที่ ไพฑูรย์ สินลารัตน์ (2533) ได้กล่าวว่า ภาระหลักที่สำคัญของการอุดมศึกษา คือ การสร้างคน สร้างวิชาการ สร้างสังคม ซึ่งการสร้างงานวิชาการ ถือได้ว่าเป็นงานที่สำคัญอย่างมาก เพราะการสร้างคนในระดับอุดมศึกษาเป็นการสร้างคนทางวิชาการ และงานวิชาการนี้เองจะนำไปสู่การสร้างสังคมที่มีความหมายและมีคุณค่า

การที่จะดำเนินตามบทบาทเหล่านี้ให้บรรลุเป้าหมายตามวัตถุประสงค์ได้ จำเป็นจะต้องมีสภาพแวดล้อมอันเหมาะสมเป็นพื้นฐาน (ระวี ภาวิไล, 2515) ด้วยเหตุนี้สถาบันวิชาการหรือสถาบันอุดมศึกษาจึงจำเป็นต้องมีบรรยากาศทางวิชาการ (สุวรรณ นาคพรม, 2531) เพื่อพัฒนา องค์ประกอบทางวิชาการให้มีความก้าวหน้า ซึ่งองค์ประกอบทางวิชาการในสถานศึกษานั้นได้แก่ อาจารย์ หลักสูตร วิธีการบริหาร วิชาการ และนักศึกษา แต่อย่างไรก็ตามอาจารย์เป็นผู้ที่มีบทบาทสูงยิ่งในการพัฒนาองค์ประกอบอื่น ๆ เพราะอาจารย์จะเป็นผู้ที่เกี่ยวข้องกับบทบาทดังกล่าวแล้วของสถาบันทุกประการ (สายหยุด จำปาทอง, 2531) การพัฒนาอาจารย์

ให้มีความรู้ ความสามารถทางวิชาการนั้น ย่อมนำมาซึ่งความเป็นเลิศทางวิชาการหรือวิชาชีพ (เมธี ครองแก้ว, 2532)

บรรยากาศทางวิชาการในสถานศึกษา จะเป็นสิ่งที่เอื้ออำนวยให้อาจารย์มีการพัฒนาตนเองทางด้านวิชาการ และจะช่วยให้การปฏิบัติงานด้านวิชาการของสถาบันนั้นมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น บรรยากาศทางวิชาการเป็นสิ่งที่สามารถสร้างเสริมให้เกิดขึ้นในสถาบันได้ และเป็นหน้าที่ของทุกคนที่จะต้องร่วมกันสร้างขึ้นเพื่อให้สถานศึกษาเป็นสถาบันทางวิชาการอย่างแท้จริง

2.2.3 การเสริมสร้างบรรยากาศทางวิชาการในสถานศึกษา

การเสริมสร้างบรรยากาศทางวิชาการในสถานศึกษานั้น สามารถกระทำได้หลายวิธี ดังที่ สายหยุด จำปาทอง (2531) ได้เสนอไว้คือ

1. ห้องสมุดของสถาบัน ต้องมีความพรั่งพร้อมในเรื่องของสาระความรู้ ความหลากหลาย ความลึกซึ้งของวิชาการ มีความทันสมัยกับวิทยาการสมัยใหม่ และต้องเตรียมหนังสือให้มีความพร้อมเพียงพอสำหรับอาจารย์และนักศึกษา

2. จัดกิจกรรมในเชิงสนับสนุนการสร้างงานทางวิชาการของอาจารย์ เช่น มีโครงการที่ให้การสนับสนุนในเรื่องของการสร้างผลงานทางวิชาการ โครงการผลิตตำราเอกสารทางวิชาการ โครงการสนับสนุนการสร้างผลงานวิจัย โครงการสนับสนุนให้อาจารย์ประดิษฐ์วัสดุอุปกรณ์ประกอบการเรียนการสอนที่มีประสิทธิภาพ

3. การจัดกิจกรรมเชิงวิชาการขึ้นอย่างสม่ำเสมอ เช่น การประชุม การสัมมนา การประชุมปฏิบัติการต่าง ๆ เพื่อส่งเสริมความสัมพันธ์เชิงวิชาการระหว่างอาจารย์

4. การส่งอาจารย์ไปร่วมประชุมสัมมนาที่สถาบันอื่น

นอกจากนั้นกิติมา ปรีดีดิลก (2532) ได้กล่าวถึงกิจกรรมที่ควรจัดเพื่อสนองและส่งเสริมบรรยากาศทางวิชาการไว้ดังนี้

1. จัดตั้งคณะทำงานทางวิชาการขึ้น ลักษณะของคณะอาจจัดรวมกันเป็นคณะครูหรือสอนวิชาเดียวกันมาร่วมกันทำงานและแลกเปลี่ยนความคิดเห็นซึ่งกันและกัน เพื่อสร้างสัมพันธภาพที่ดีต่อกัน

2. ส่งเสริมให้มีการจัดตั้งชุมชน หรือชมรมหรือสมาคมทางวิชาการเพื่อปรึกษา และเผยแพร่งานวิชาการให้กว้างขวาง

3. ส่งเสริมให้มีการจัดทำหนังสือวารสารเพื่อเผยแพร่หรือมีการประชุมสัมมนา ค้นคว้าวิจัยอยู่เสมอ

4. ส่งเสริมให้ครูได้มีความรู้และวุฒิสูงขึ้น เช่น ให้โอกาสในการศึกษาต่อหรือเข้ารับการอบรมเพื่อเลื่อนวิทยฐานะและเพื่อที่จะได้นำความรู้ไปเผยแพร่แก่นักเรียน

5. การเรียนในห้องเรียนก็ควรจัดให้สอดคล้องกับความมุ่งหมายของโรงเรียน

6. การให้เสรีภาพทางวิชาการโดยเฉพาะกับครูผู้สอน หมายถึง การให้อิสระเสรีภาพทางความคิดและการเรียนการสอน ซึ่งเสรีภาพทางวิชาการที่ให้ควรอยู่ในขอบเขตดังนี้ (เอนก หิรัญ, 2522)

1. เสรีภาพที่จะสอนเกี่ยวกับความหมายและขอบเขตของแนวคิดใหม่ ๆ

2. เสรีภาพที่จะทำการค้นคว้า วิจัย เพื่อนำไปสู่คำตอบที่ต้องการ

3. เสรีภาพที่จะแสดงออกทั้งวาจาและการเขียนเกี่ยวกับข้อเท็จจริงที่ได้จากการค้นคว้าวิจัยนั้น ๆ

4. เสรีภาพที่จะอภิปรายแนวคิดของตนโดยปราศจากการข่มขู่

5. เสรีภาพที่จะสอนหรือถ่ายทอดความรู้เกี่ยวกับผลแห่งการค้นคว้าวิจัยในแนวหรือสาขาที่ตนสามารถนั้น

6. เสรีภาพในฐานะประชาชนคนหนึ่งที่สามารถจะพูดหรือเขียนในสังคมวิชาการได้เต็มที่

สรุปจากแนวคิดของ เอนก หิรัญ 2522; บุญเสริม วีสกุล 2531 ; สายหยุด จำปาทอง, 2531; กิติมา ปรีดีดิลก 2532 ; และ Collins, 1993 ผู้วิจัยจะกำหนดองค์ประกอบบรรยากาศทางวิชาการในสถานศึกษา เพื่อให้ขอบเขตของบรรยากาศทางวิชาการที่จะใช้ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้มีความชัดเจนขึ้น ซึ่งจากการทบทวนเอกสารและแนวคิดที่เกี่ยวข้องต่าง ๆ ดังกล่าว อาจพิจารณาองค์ประกอบบรรยากาศทางวิชาการเป็น 3 ด้านได้ดังนี้

1. ด้านสัมพันธภาพเชิงวิชาการ

2. ด้านการส่งเสริมความก้าวหน้าทางวิชาการ

3. ด้านการสนับสนุนทางวิชาการ

2.2.4 องค์ประกอบบรรยากาศทางวิชาการในสถานศึกษา

สัมพันธภาพเชิงวิชาการ

สัมพันธภาพ หมายถึง กระบวนการติดต่อของบุคคลตั้งแต่สองคนขึ้นไปที่เกี่ยวข้องกันโดยตรง ทำความรู้จักกัน สร้างความคุ้นเคยสนิทสนมกัน บุคคลที่มีความสัมพันธ์กันจะมีอิทธิพลและมีความผูกพันในการดำเนินชีวิตซึ่งกันและกัน (วรรณา คงสุริยะนาวิน, 2532) สัมพันธภาพที่เกิดขึ้นระหว่าง ผู้ร่วมงาน ผู้บังคับบัญชาและลูกน้องในองค์การที่ปฏิบัติงานนั้น จัดว่าเป็นสัมพันธภาพทางสังคม (Social Relationship) ซึ่งเป็นสัมพันธภาพที่เกิดขึ้นในสังคมทั่วไป เป็นความต้องการพื้นฐานของมนุษย์ในการอยู่ร่วมกัน มุ่งเน้นการมีมนุษย์สัมพันธ์ในการทำงานร่วมกับผู้อื่น ให้สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่น ทำงานร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข เข้ากับคนอื่นได้และร่วมมือร่วมใจกันทำงานให้บรรลุเป้าหมายขององค์การได้ (พิไลรัตน์ ทองอุไร, 2529)

ผู้ปฏิบัติงานและผู้บริหารระดับต่าง ๆ ต้องใช้ทักษะของมนุษยสัมพันธ์ เป็นหัวใจในการทำงานเสมอ เพื่อจูงใจให้ผู้ปฏิบัติงานพร้อมใจและยินดีช่วยเหลือกันทำงาน ในบรรยากาศการทำงานที่ขาดสัมพันธภาพที่ดี คนเข้ากันไม่ได้ ไม่ช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ไม่ร่วมแรงร่วมใจกันทำงาน ไม่เห็นอกเห็นใจกัน ก็จะเป็นบรรยากาศที่น่าเบื่อหน่าย องค์การจะไม่มีการพัฒนา ตรงกันข้ามหากองค์การใด ผู้ปฏิบัติงานมีสัมพันธภาพที่ดีต่อกัน มีการใช้ชีวิตร่วมกันอย่างมีความสุข มีความกระตือรือล้นช่วยกันทำงาน รู้จักเอาใจเขามาใส่ใจเรา มีความไว้วางใจกัน การประสานงานเป็นไปอย่างราบรื่นเรียบร้อยแล้ว ผู้ปฏิบัติงานก็จะมีความสุข มีขวัญและกำลังใจดี แม้มีความขัดแย้งก็ปรับเปลี่ยนเป็นความร่วมมือได้ จะเห็นได้ว่า สัมพันธภาพระหว่างบุคคลมีความสำคัญต่อบุคคลที่ปฏิบัติงานและความสำเร็จของงานของสถาบัน (กรรณิการ์ สุวรรณโคต, 2532) ดังนั้นในสถานศึกษาพยาบาลก็เช่นกัน หากต้องการให้อาจารย์พยาบาลมีความตื่นตัวในการพัฒนาตนเองทางด้านวิชาการแล้วสิ่งแรกก็คือ ควรสร้างสัมพันธภาพที่ดีที่สนับสนุนซึ่งกันและกันที่เรียกว่า "สัมพันธภาพเชิงวิชาการ"ขึ้น อันจะก่อให้เกิดบรรยากาศทางวิชาการที่ดีในสถานศึกษาพยาบาลต่อไป (Holzemer และ Chambers, 1988)

จากการศึกษาของ Braxton (1983) และ Batey (1978) พบว่า สัมพันธภาพระหว่างอาจารย์ในสถานศึกษาพยาบาล มีความสัมพันธ์กับผลผลิตทางวิชาการของอาจารย์

พยาบาลอย่างมีนัยสำคัญ ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของ Beyer (1981) เกี่ยวกับการติดต่อสื่อสารระหว่างบุคคลของอาจารย์พยาบาลที่สอนในระดับปริญญาตรีในรัฐเท็กซัสพบว่า สัมพันธภาพระหว่างอาจารย์มีการสนับสนุนซึ่งกันและกันต่ำมาก และมีความพึงพอใจต่อการติดต่อสื่อสารในระดับต่ำมาก อาจารย์พยาบาลให้ความสำคัญสูงสุดในเรื่องของสัมพันธภาพที่มีการสนับสนุนซึ่งกันและกัน และพบว่าสัมพันธภาพระหว่างอาจารย์พยาบาล มีผลต่อความพึงพอใจในงานและผลผลิตของงาน ซึ่งมีความสำคัญยิ่งต่อความก้าวหน้าของหน่วยงานและคุณภาพของการสอน รวมทั้งความก้าวหน้าส่วนบุคคลของอาจารย์ด้วยนั่นคือ ผลผลิตมีความสัมพันธ์โดยตรงและเป็นไปในทางบวกกับสัมพันธภาพของอาจารย์พยาบาล (Beyer และ Marshall, 1981 อ้างถึงใน พวงรัตน์ บุญญานุรักษ์ , 2526) พวงรัตน์ บุญญานุรักษ์ (2526) ได้กล่าวถึงสัมพันธภาพระหว่างบุคคลหรือปฏิกิริยาสัมพันธ์ในสถาบันอุดมศึกษาว่า ประกอบด้วย 8 องค์ประกอบ คือ ความมั่นใจและความไว้วางใจ การให้ความช่วยเหลือกันและกัน การสนับสนุนกันและกัน ความเป็นมิตรและความรื่นรมย์ การทำงานของกลุ่มที่มุ่งความสำเร็จตามจุดมุ่งหมายร่วมกัน การริเริ่มสร้างสรรค์ การติดต่อสื่อสารระบบเปิด และความเป็นอิสระจากการคุกคาม ในแต่ละองค์ประกอบจะแสดงออกซึ่งพฤติกรรมที่แตกต่างกัน

ความมั่นใจ และความไว้วางใจ ต้องการพฤติกรรม คือ ความซื่อตรง พึ่งพาอาศัยผู้อื่น และความเปิดเผยแก่กัน

ความช่วยเหลือกันและกัน ต้องการพฤติกรรม คือ ความเต็มใจที่จะแบ่งปัน เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ความรู้แก่กัน เต็มใจให้ความช่วยเหลือผู้อื่น ช่วยแก้ไขปัญหา ช่วยเหลือให้ผู้อื่นได้ทำงานในความรับผิดชอบของเขาได้อย่างดีที่สุด และช่วยเหลือแบ่งเบาปริมาณงานอย่างจริงใจ

การให้ความสนับสนุนกันและกัน ต้องการพฤติกรรม คือ ความเต็มใจที่จะรับฟังผู้อื่น ให้การยอมรับนับถือยกย่อง ให้ข้อมูลย้อนกลับในทางบวกและยอมรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่นด้วยความจริงใจ

ความเป็นมิตรและความรื่นรมย์ ต้องการพฤติกรรม คือ การแสดงออกซึ่งความอบอุ่นในการทำงานร่วมกัน ทำงานด้วยความสบาย มีการผ่อนคลาย มีการติดต่อกันตัวต่อตัว โดยแสดงออกถึงความเคารพแก่กัน ให้ความสนใจและห่วงใยบุคคลอื่น

การทำงานของกลุ่มที่มุ่งความสำเร็จตามจุดมุ่งหมายร่วมกันและกระตุ้นส่งเสริมให้ผู้อื่นได้ทำงานของตนอย่างดีที่สุด

การริเริ่มสร้างสรรค์ ต้องการบรรยากาศซึ่งแสดงถึงการกระตุ้นส่งเสริมสนับสนุนและมองเห็นคุณค่าของผลงานของบุคคลอื่น

การติดต่อสื่อสารระบบเปิด คือ มีการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นอย่างอิสระ มีความรู้สึก

ปลอดภัย มั่นคงที่จะอภิปรายปัญหาต่อกัน เอื้อเฟื้อข้อมูลสำคัญต่อกัน ยอมรับข้อมูลจากบุคคลอื่นด้วยความเห็นใจ และสามารถจัดการกับข้อขัดแย้งได้อย่างเปิดเผยและตรงไปตรงมา

ความเป็นอิสระจากการคุกคาม หมายถึง ความสามารถในการพิจารณาข้อแตกต่างของแต่ละบุคคลที่ทำงานร่วมกันด้วยใจสงบและด้วยความจริงใจ นั่นคือ ย่อมมีบุคคลที่มีความสามารถเหนือกว่าตัวเราเองอย่างแน่นอน จึงต้องสร้างความรู้สึกของการยอมรับอย่างจริงใจ โดยปราศจากความรู้สึกสูญเสียคุณค่าในตนเองและสูญเสียการติดต่อระหว่างบุคคล จะต้องมีความรู้สึกปลอดภัยที่จะทำงานร่วมกับผู้ร่วมงานทุกคน โดยไม่มีความหวาดระแวง มีบรรยากาศการทำงานที่ปราศจากความเครียดและให้ข้อติติงอย่างสร้างสรรค์

จากพฤติกรรมทั้งหมดที่กล่าวมานี้ หากพฤติกรรมเหล่านี้เกิดขึ้นมากเพียงใด หมายถึง สัมพันธภาพในสถานศึกษานั้น ๆ เป็นไปด้วยดี หากพฤติกรรมดังกล่าวเกิดขึ้นน้อยหรือหากมีพฤติกรรมทางลบเกิดขึ้นแทน ย่อมหมายถึง การขาดปฏิกิริยาสัมพันธ์ที่ดีต่อกันในกลุ่มคณาจารย์

โดยสรุป สัมพันธภาพเชิงวิชาการ หมายถึง พฤติกรรมของอาจารย์พยาบาลที่แสดงถึงปฏิกิริยาสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มอาจารย์ที่เป็นไปในลักษณะส่งเสริม สนับสนุน เกื้อกูลและเอื้ออำนวยต่อกันในการพัฒนาความรู้และสติปัญญา ซึ่งสัมพันธภาพเชิงวิชาการในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ การไว้วางใจซึ่งกันและกัน การให้ความช่วยเหลือซึ่งกันและกัน การแลกเปลี่ยนความคิดเห็น การยอมรับในความสำเร็จของ ผู้ร่วมงาน การเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ความรู้ซึ่งกันและกัน การยอมรับความคิดเห็นของกันและกัน การติดต่อสื่อสารกันอย่างเปิดเผย การกระตุ้นสนับสนุนซึ่งกันและกัน (พวงรัตน์ บุญญานุรักษ์, 2526;บุญเสริม วีสกุล, 2531; Collins,1993)

การส่งเสริมความก้าวหน้าทางวิชาการ

Williams และ Blackburn (1988) กล่าวว่า การกระตุ้นให้อาจารย์พยาบาลมีความตื่นตัวทางด้านวิชาการ เป็นสิ่งสำคัญที่จะทำให้อาจารย์พยาบาลมีผลผลิตทางวิชาการเพิ่มมากขึ้นกิจกรรมดังกล่าว เช่น การจัดให้มีการประชุมสัมมนาอย่างสม่ำเสมอ มีการอบรมให้ความรู้เป็นระยะ ๆ ซึ่งสอดคล้องกับสรุปผลการสัมมนาเชิงวิชาการด้านการวิจัยการศึกษา ณ วิทยาลัยครูจันทรเกษม เมื่อปี พ.ศ. 2522 สมาชิกผู้เข้าร่วมประชุมต้องการให้หน่วยงานมีการส่งเสริมความรู้และทักษะในการทำวิจัย โดยได้เสนอแนะไว้ดังนี้

1. ควรจัดให้มีการสัมมนาวิชาการด้านการวิจัยการศึกษาบ่อย ๆ เพื่อกระตุ้นให้สมาชิกตื่นตัวในการทำวิจัย

2. ควรจัดอบรมให้ความรู้ด้านการวิจัยในสถานที่ทำงานของตนเอง โดยเชิญผู้ทรงคุณวุฒิจากสถาบันต่าง ๆ

3. ควรส่งเสริมการทำวิจัยเป็นกลุ่ม โดยมีผู้รู้ผู้มีความสามารถในการวิจัยรวมอยู่เป็นผู้นำกลุ่มเพื่อฝึกฝนให้เกิดทักษะ

4. ส่งเสริมการเพิ่มเติมความรู้ในเรื่องระเบียบวิธีวิจัย

5. ควรจัดให้มีศูนย์รวบรวมผลงานวิจัยเพื่อเผยแพร่ความรู้ด้านการวิจัย

นอกจากนั้น Bailey (1992), บุญเสริม วีสกุล (2531) และกิติมา ปรีดีดิลก (2532) ยังกล่าวเสริมว่า การให้ความเป็นอิสระทางวิชาการ ก็เป็นปัจจัยสำคัญในการส่งเสริมความก้าวหน้าทางวิชาการ โดยเปิดโอกาสให้อาจารย์สามารถเลือกงานวิชาการที่ตนเองถนัดและสนใจ ให้อิสระในการค้นคว้าวิจัย รวมทั้งให้อิสระที่จะแสดงออกทั้งวาจาและการเขียนเกี่ยวกับข้อเท็จจริงที่ได้จากการค้นคว้านั้น

จากที่กล่าวมาจึงสรุปได้ว่า การส่งเสริมความก้าวหน้าทางวิชาการ หมายถึง สภาพแวดล้อมที่มีการกระตุ้นส่งเสริม ให้เกิดความตื่นตัวพัฒนาทางด้านวิชาการ ซึ่งได้แก่ การจัดกิจกรรมทางวิชาการอย่างสม่ำเสมอ การส่งเสริมสนับสนุนให้อาจารย์เข้ารับการฝึกอบรมเพื่อให้อาจารย์มีความรู้และวุฒิสูงขึ้น การจัดตั้งชมรมหรือสมาคมทางวิชาการ เพื่อปรึกษางานทางวิชาการ การส่งเสริมสนับสนุนให้อาจารย์เข้าร่วมกิจกรรมทางวิชาการทั้งในและนอกหน่วยงาน การส่งเสริมให้นำความรู้ใหม่ ๆ ที่ได้จากการศึกษาค้นคว้ามาใช้ในการปฏิบัติงาน การให้ความเป็นอิสระทางวิชาการ (บุญเสริม วีสกุล, 2531; สายหยุด จำปาทอง, 2531; กิติมา ปรีดีดิลก, 2532; Collins, 1993)

การสนับสนุนทางวิชาการ

พีรวัฒน์ วงษ์พรม (2533) กล่าวว่า ในการส่งเสริมให้อาจารย์มีการวิจัยหรือผลิตผลงานทางวิชาการนั้น ควรมีการสนับสนุนจากหน่วยงานในด้านเงินทุนงบประมาณ สำหรับใช้จ่ายอย่างพอเหมาะ และควรมีเวลาในการศึกษาค้นคว้า ซึ่งเป็นหน้าที่ของผู้บริหารที่จะต้องจัดหาและตระเตรียมให้สำหรับอาจารย์ (Larson, 1984) นอกจากนั้น จะต้องมีแหล่งวัสดุ อุปกรณ์ แหล่งค้นคว้าและเครื่องอำนวยความสะดวกอื่น ๆ อย่างเพียงพอ เช่น ต้องมีเอกสารในการค้นคว้าตำราต่าง ๆ เครื่องคำนวณ เครื่องพิมพ์ดีด ตู้เก็บเอกสาร เครื่องคอมพิวเตอร์

ตลอดจนบริการต่าง ๆ ด้านธุรการ สิ่งเหล่านี้สำคัญมากที่จะทำให้งานวิจัยหรือการผลิตผลงานทางวิชาการอื่น ๆ ประสบผลสำเร็จลุล่วงไปด้วยดีและมีคุณภาพ

Williams และ Blackburn (1988) พบว่า การสนับสนุนจากหน่วยงานทั้งในแง่ของบุคคลที่ช่วยงานวิชาการ การแบ่งเบาภาระงาน การให้หยุดงานเพื่อการผลิตผลงาน การมีแหล่งค้นคว้าที่เหมาะสม มีเครื่องอำนวยความสะดวกในการค้นคว้าจะช่วยให้อาจารย์พยาบาลมีการผลิตผลงานทางวิชาการมากขึ้น

สรุปได้ว่า การสนับสนุนทางวิชาการ หมายถึง สภาพแวดล้อมที่มีการจัดดำเนินการที่เอื้ออำนวยความสะดวกในการศึกษาค้นคว้าของอาจารย์ ในการวิจัยครั้งนี้ การสนับสนุนทางวิชาการได้แก่ เงินทุนช่วยเหลือ ห้องสมุดที่เอื้ออำนวย มีตำราเอกสารเพียงพอ อุปกรณ์และสิ่งอำนวยความสะดวกในการศึกษาค้นคว้า มีบุคลากรช่วยเหลือในการผลิตผลงานทางวิชาการ มีช่องทางและเงินทุน สำหรับเผยแพร่ผลงานทางวิชาการ มีการจัดทำวารสารหรือเอกสารทางวิชาการของสถาบัน เพื่อเปิดโอกาสให้อาจารย์ได้เขียนบทความเผยแพร่ การให้ลาพักเพื่อผลิตผลงานทางวิชาการ ผลตอบแทนที่ได้รับอย่างเหมาะสม (Williams และ Blackburn, 1988; Collins, 1993; บุญเสริม วีสกุล, 2531; สายหยุด จำปาทอง, 2531; กิติมา ปรีดีดิลก, 2532)

3. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

Nieswiadomy (1984) ได้ศึกษาเกี่ยวกับผลผลิตทางการวิจัยของอาจารย์พยาบาล จำนวน 500 คน ที่สอนในสถานศึกษาพยาบาลที่เปิดสอนหลักสูตรพยาบาลอนุปริญญา ปริญญาตรี ปริญญาโทและปริญญาเอก โดยมีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อเปรียบเทียบผลผลิตทางการวิจัยของอาจารย์พยาบาลที่มีลักษณะส่วนบุคคลแตกต่างกัน 2) เพื่อศึกษาปัจจัยที่เป็นอุปสรรคต่อการทำวิจัยของอาจารย์พยาบาล 3) เพื่อศึกษาการสนับสนุนของสถานศึกษาต่อการทำวิจัยของอาจารย์พยาบาล และ 4) เพื่อศึกษาว่าในการประเมินอาจารย์ได้มีการนำผลงานวิจัยมาเป็นเกณฑ์ในการประเมินมากน้อยเพียงใด ผลการวิจัยพบว่า 1) ลักษณะส่วนบุคคลที่มีความสัมพันธ์กับผลผลิตทางการวิจัยของอาจารย์พยาบาล ได้แก่ จำนวนปีที่ปฏิบัติงาน ระดับวุฒิการศึกษา ประสบการณ์ในการสอน ตำแหน่งทางวิชาการ ระดับหลักสูตรที่เปิดสอนในสถานศึกษาพยาบาล หากลักษณะ

เหล่านี้แตกต่างกันจะทำให้ผลผลิตทางการวิจัยของอาจารย์พยาบาลแตกต่างกันด้วย 2) อุปสรรคต่อการทำวิจัยของอาจารย์พยาบาลที่สำคัญเรียงตาม ลำดับคือ ไม่มีเวลา ขาดทักษะ ขาดความสนใจ ไม่ได้รับการสนับสนุน ขาดเงินทุน ขาดเครื่องอำนวยความสะดวก และขาดประชากรที่จะศึกษา 3) การสนับสนุนของสถาบันยังอยู่ในระดับต่ำและการสนับสนุนที่อาจารย์พยาบาลต้องการ คือ การแบ่งเบาภาระงานสอน การแบ่งเบาภาระงานบริหาร มีผู้ช่วยวิจัย มีที่ปรึกษาวิจัย และมีห้องสำหรับใช้ในการศึกษาค้นคว้าวิจัย และที่สำคัญที่สุด คือ การสนับสนุนทางด้านจิตวิทยา เช่น การช่วยเหลือซึ่งกันและกัน การยอมรับนับถือกันและกัน เป็นต้น จะเป็นสิ่งสำคัญต่อการทำวิจัยของอาจารย์พยาบาล 4) เกี่ยวกับการนำผลงานวิจัยมาใช้ประเมินอาจารย์ เพื่อเลื่อนตำแหน่งหรือปรับเงินเดือนพบว่า ร้อยละ 50 ของสถานศึกษาพยาบาลที่ไม่ได้นำผลงานวิจัยมาร่วมพิจารณา

Copp (1984) ได้ศึกษาถึง ปัจจัยที่สนับสนุนและปัจจัยที่เป็นอุปสรรคต่อการวิจัยของอาจารย์พยาบาล พบว่า ปัจจัยสนับสนุนได้แก่ การรับรู้ของอาจารย์พยาบาลต่อสภาพแวดล้อมที่เอื้ออำนวยต่อการวิจัย คือ การส่งเสริมให้มีการประชุมแลกเปลี่ยนความคิดเห็นเกี่ยวกับการวิจัย (research conferences) การส่งเสริมนโยบายเกี่ยวกับการทำวิจัยของสถานศึกษาพยาบาล การแบ่งเบาภาระงานที่หนักให้ลดลง และการได้รับการสนับสนุนจากผู้บริหาร ส่วนปัจจัยที่เป็นอุปสรรคต่อการทำวิจัยของอาจารย์พยาบาลคือ ภาระงานสอนมากทำให้ไม่มีเวลา การขาดซึ่งสิ่งสนับสนุนด้านเวลาและเครื่องมือต่าง ๆ และทัศนคติของอาจารย์พยาบาลที่มีต่อการวิจัยและนโยบายเป็นไปในทางลบ

Holzemer และ Chambers (1986) ได้ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างการรับรู้เกี่ยวกับสภาพแวดล้อมทางวิชาการในสถานศึกษาพยาบาล กับผลผลิตทางวิชาการของอาจารย์พยาบาล โดยมีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาผลของสภาพแวดล้อมทางวิชาการที่มีต่อผลผลิตทางวิชาการของอาจารย์พยาบาล พบว่า การรับรู้ต่อสภาพแวดล้อมทางวิชาการของสถานศึกษาพยาบาลมีความสัมพันธ์ทางบวกกับผลผลิตทางวิชาการของอาจารย์พยาบาลอย่างมีนัยสำคัญ

Ostmoe (1986) ศึกษาถึงปัจจัยที่สัมพันธ์กับผลผลิตทางวิชาการของอาจารย์พยาบาล กลุ่มตัวอย่างเป็นอาจารย์พยาบาลประจำจำนวน 422 คน ที่สอนในระดับปริญญาตรี ปริญญาโท และปริญญาเอก พบว่า ปัจจัยที่สัมพันธ์กับผลผลิตทางวิชาการของอาจารย์พยาบาลคือ ระดับการศึกษาสูงสุด ระยะเวลาตั้งแต่สำเร็จปริญญาโท อายุ ตำแหน่งทางวิชาการ ความรับผิดชอบ

ในการสอน เวลาที่ใช้ในการสอน เวลาที่ใช้ทำวิจัย ชั่วโมงการสอนในคลีนิค ความสนใจในการทำวิจัย การบอกรับวารสารทางวิชาชีพ ความเชื่อที่ว่าผลงานทางวิชาการจะส่งเสริมตำแหน่งและอัตราเงินเดือน มีแรงจูงใจที่จะทำงานวิชาการและมีแรงจูงใจที่จะพัฒนาความรู้ทางวิชาการให้สูงขึ้น

Kearney (1987) ศึกษาปัจจัยลักษณะส่วนบุคคลกับสภาพแวดล้อม ในสถานศึกษาพยาบาลที่สัมพันธ์กับผลผลิตทางการวิจัยของอาจารย์พยาบาล พบว่า ลักษณะส่วนบุคคลที่มีความสัมพันธ์กับผลผลิตทางการวิจัยของอาจารย์พยาบาลได้แก่ ลักษณะบุคลิกภาพที่มีความสนใจ มีความผูกพัน มีแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ มีความพากเพียร มีความคิดสร้างสรรค์ นอกจากนั้นต้องเป็นผู้ที่มีความรู้และทักษะในการติดต่อสื่อสาร ส่วนสภาพแวดล้อมในสถานศึกษาที่สัมพันธ์กับผลผลิตทางการวิจัยของอาจารย์พยาบาล ได้แก่ การได้รับการสนับสนุนจากผู้บังคับบัญชาให้เข้าไปมีส่วนร่วมในการวิจัย การแบ่งเบาภาระงานอย่างเหมาะสม การมีแหล่งทรัพยากรสำหรับค้นคว้า และมีการพัฒนาอาจารย์ทางวิชาการอย่างต่อเนื่อง การได้รับสัมพันธภาพและการสนับสนุนที่ดีจากเพื่อนร่วมงาน

Holzemer และ Chambers (1988) ได้วิเคราะห์องค์ประกอบที่มีอิทธิพลต่อผลผลิตทางวิชาการของอาจารย์พยาบาล โดยกลุ่มตัวอย่างเป็นอาจารย์พยาบาลที่สอนในระดับปริญญาเอก จำนวน 241 คน พบว่า การรับรู้เกี่ยวกับสภาพแวดล้อมในสถานศึกษาพยาบาล ถ้าเป็นไปในทางบวกแล้วจะทำให้ผลผลิตทางวิชาการของอาจารย์พยาบาลเพิ่มขึ้น บรรยากาศของกลุ่มอาจารย์มีความสัมพันธ์กับผลผลิตทางวิชาการของอาจารย์พยาบาล ส่วนองค์ประกอบด้านลักษณะส่วนบุคคลที่มีอิทธิพลต่อผลผลิตทางวิชาการของอาจารย์พยาบาล ได้แก่ ตำแหน่งทางวิชาการ ประสบการณ์ในการสอน อายุ และเวลาที่ใช้ในการทำวิจัย

Williams และ Blackburn (1988) ได้ศึกษาถึงผลผลิตทางวิชาการของอาจารย์พยาบาลระหว่างอาจารย์พยาบาลกับอาจารย์พี่เลี้ยง พบว่า ผลผลิตทางวิชาการของอาจารย์พยาบาลมีความสัมพันธ์กับการได้รับความช่วยเหลือจากอาจารย์พี่เลี้ยง ในเรื่องการให้คำแนะนำปรึกษา รวมทั้งการได้รับสิ่งสนับสนุนจากสถานศึกษา เช่น การมีแหล่งทรัพยากรในการค้นคว้าที่เพียงพอ การได้รับการแบ่งเบาภาระงานสอน การมีกิจกรรมทางวิชาการอย่างต่อเนื่อง ซึ่งจะช่วยกระตุ้นความคิดและความกระตือรือร้นของอาจารย์พยาบาล ในการที่จะผลิตผลงานทางวิชาการ

ในปี 1981 Kohlenberg ได้ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างผลผลิตทางการวิจัยของอาจารย์พยาบาลกับโครงสร้างองค์การในสถานศึกษาพยาบาล กลุ่มตัวอย่างเป็นอาจารย์พยาบาลที่สอนในสถานศึกษาพยาบาลในสหรัฐอเมริกา จำนวน 300 คน โดยเครื่องมือที่ใช้ในการวัดผลผลิตทางการวิจัย ปรับปรุงมาจากเครื่องมือวัดผลผลิตทางวิชาการของ Fisher (1987)และเครื่องมือวัดโครงสร้างองค์การของ Hall (1968) ผลการศึกษา พบว่า ผลผลิตทางการวิจัยของอาจารย์พยาบาลมีความสัมพันธ์ทางบวกกับโครงสร้างที่มีความเป็นราชการสูง (highly bureaucratic organization structure)

Baumgardner (1989) ศึกษาเกี่ยวกับผลของการรับรู้บรรยากาศ ในสถานศึกษาพยาบาลของอาจารย์พยาบาลและผู้บริหารที่มีต่อผลผลิตทางวิชาการของอาจารย์พยาบาลในสถานศึกษาพยาบาลระดับอุดมศึกษา กลุ่มตัวอย่างเป็นอาจารย์พยาบาลประจำ จำนวน 411 คน ที่สอนในสถานศึกษาพยาบาลในมิดเวสท์ ผลการศึกษา พบว่า 1) มีความสัมพันธ์ทางบวกระหว่างบรรยากาศกับผลผลิตทางวิชาการ 2) มีความสัมพันธ์ทางบวกระหว่างการส่งเสริมทางวิชาการของสถานศึกษากับผลผลิตทางวิชาการ 3) มีความสัมพันธ์ทางลบระหว่างจำนวนชั่วโมงที่สอนกับผลผลิตทางวิชาการ พบว่า อาจารย์พยาบาลที่มีชั่วโมงสอนในคลีนิคสูง (9-25 ชั่วโมง) จะมีผลผลิตทางวิชาการอยู่ในระดับต่ำ (1.57) และอาจารย์ที่มีชั่วโมงการสอนในคลีนิคต่ำ (0-8 ชั่วโมง) จะมีผลผลิตทางวิชาการอยู่ในระดับสูง (3.234) 4) การสนับสนุนจากเพื่อนร่วมงานและผู้บริหารจะสัมพันธ์กับผลผลิตทางวิชาการ 5) การรับรู้บรรยากาศในสถานศึกษาของผู้บริหารจะเป็นไปในทางบวกมากกว่าอาจารย์พยาบาล 6) พบว่า อายุ ตำแหน่งทางวิชาการ ระดับการศึกษาสูงสุด ประสบการณ์ในการสอน จะเป็นตัวทำนายผลผลิตทางวิชาการของอาจารย์พยาบาลได้ดีกว่าบรรยากาศในสถานศึกษาพยาบาล

ในปี 1991 Anema และ Byrd ได้สรุปผลงานวิจัยที่สำคัญ คือ ผลของโครงการสนับสนุนให้อาจารย์พยาบาลมีการเพิ่มผลผลิตทางวิชาการ โดยใช้แนวคิดรูปแบบเชิงระบบของ Andreoli และ Musser's (1984) ซึ่งเป็นโครงการระยะ 4 ปี โดย Andreoli และ Musser's ได้กล่าวว่ารูปแบบเชิงระบบนี้ประกอบด้วยส่วนสำคัญคือ สิ่งป้อน (input) กระบวนงาน (Workload process) และผลลัพธ์ (Output) โดยสิ่งที่ป้อนจะประกอบด้วยระบบย่อย 2 ระบบ คือ ระบบองค์การ หมายถึง ลักษณะสภาพแวดล้อมภายในสถานศึกษา เป้าหมายและภาระงานของสถานศึกษา การได้มีส่วนร่วมในการบริหารและการตัดสินใจ และการส่งเสริมให้มีความรับผิดชอบรวมทั้งการสร้างค่านิยมที่ดีต่อสถานศึกษา อีกระบบย่อยหนึ่งก็คือ ระบบของบุคคล

ซึ่งจะหมายถึง ลักษณะส่วนบุคคล อัตมโนทัศน์ (self-concept) ที่มีต่อตนเองและการผลิตผลงานทางวิชาการและแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ที่จะทำงานให้สำเร็จ ในส่วนของกระบวนงานจะประกอบด้วยภาระงานหลักของอาจารย์พยาบาลได้แก่ การสอน การวิจัย การบริการวิชาการและการปฏิบัติการพยาบาลที่มีความเหมาะสมตามความคาดหวังของอาจารย์พยาบาล และในส่วนของผลลัพธ์ (output) ได้แก่ การปฏิบัติบทบาทด้าน การสอน การวิจัย การบริการวิชาการและการปฏิบัติการพยาบาล ในโครงการระยะยาวนี้จะมีการปรับปรุงในส่วนของสิ่งที่ป้อนและกระบวนงานให้มีความเหมาะสมและเอื้ออำนวยต่อการปฏิบัติงานของอาจารย์พยาบาล ผลการติดตามการเปลี่ยนแปลงระยะ 4 ปี พบว่า ผลงานของอาจารย์พยาบาลมีแนวโน้มสูงขึ้น Anema และ Byrd จึงได้สรุปว่า บรรยากาศที่ดีในสถานศึกษาจะเป็นองค์ประกอบสำคัญในการเพิ่มผลผลิตทางวิชาการของอาจารย์พยาบาลในทุกด้านประกอบกับการมีภาระงานที่เหมาะสม การให้ความช่วยเหลือระหว่างเพื่อนร่วมงาน ในการแบ่งเบาภาระงาน ร่วมแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกัน จะช่วยให้ผลผลิตทางวิชาการของอาจารย์พยาบาลเพิ่มขึ้น

จากงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง สามารถสรุปในภาพรวมได้ว่า ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับผลผลิตทางวิชาการของอาจารย์พยาบาลนั้น สามารถพิจารณาได้ 2 ลักษณะ คือ ลักษณะส่วนบุคคล และลักษณะสภาพแวดล้อมในสถานศึกษาที่เอื้ออำนวยต่อการผลิตผลงานทางวิชาการ ซึ่งผู้วิจัยเรียกว่า "บรรยากาศทางวิชาการ" ดังได้กล่าวมาแล้ว

สรุปการทบทวนเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องในบทนี้ ผู้วิจัยได้ศึกษาแนวคิดรวบยอดเกี่ยวกับการผลิตผลงานทางวิชาการ ผลผลิตทางวิชาการของอาจารย์พยาบาลและวิธีการวัดและพิจารณาตัวแปรในปัจจัยลักษณะส่วนบุคคล และบรรยากาศทางวิชาการ เพื่อนำมาสังเคราะห์เป็นตัวแปรที่จะใช้ในการศึกษาครั้งนี้ ซึ่งผลการศึกษาและทบทวนเอกสารและงานวิจัยต่าง ๆ ได้สรุปไว้ในตอนท้ายของแต่ละตอนแล้ว แต่เพื่อความสะดวกได้นำมาสรุปรวมอีกครั้งในตอนนี้ดังนี้

ผลผลิตทางวิชาการของอาจารย์พยาบาล ได้แก่ ปริมาณผลงานทางวิชาการหรือจำนวนผลงานทางวิชาการของอาจารย์พยาบาล ที่ได้จัดทำขึ้นขณะปฏิบัติงานในสถานศึกษาพยาบาลใดสถานศึกษาพยาบาลหนึ่งระหว่างปี พ.ศ. 2533-2537 เทียบกับระยะเวลาที่อาจารย์พยาบาลปฏิบัติงานในสถานศึกษาพยาบาลนั้น นับจากปี พ.ศ. 2533-2537

ลักษณะส่วนบุคคลประกอบด้วย 1) อายุ 2) วุฒิการศึกษา 3) ตำแหน่งงาน 4) ประสบการณ์การทำงานในสถานศึกษาพยาบาล 5) ประสบการณ์การสอนในสถานศึกษาพยาบาล 6) ภาระงานสอน 7) การอ่านวารสารทางวิชาชีพ 8) การเข้าร่วมกิจกรรมทางวิชาการ 9) ลักษณะนิสัยที่เอื้อต่อการผลิตผลงานทางวิชาการ และ 10) ทัศนคติต่อการผลิตผลงานทางวิชาการ

บรรยากาศทางวิชาการในสถานศึกษาพยาบาล ประกอบด้วย 1) สัมพันธภาพเชิงวิชาการ 2) การส่งเสริมความก้าวหน้าทางวิชาการ และ 3) การสนับสนุนทางวิชาการ

จากลักษณะตัวแปรเหล่านี้ ผู้วิจัยจะนำไปเป็นแนวทางในการสร้างแบบสอบถามเพื่อใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลต่อไป